

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BIRÓSÁGA

TB. NB. 003/1958-18 szám.

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Népbírószági Tanácsa Budapesten, 1958. évi február 5 és 6 június hó 9., 10., 11., 12., 13., és 14. napján megtartott elsőfokú zárt tárgyalása alapján meghozta és 1958. évi június hó 15. napján kihirdette a következő

í t é l e t e t :

N a g y I m r e I. r. vádlott, aki 1896-ban Kaposváron született, atyja Nagy József, anyja: Szabó Rozália, nős Égető Máriával, 1 felnőtt gyermeke van, egyetemi tanár, havi jövedelme: 5.600.- Ft. nyugdíj, vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, budapesti /II., Orsó u. 45. sz. alatti/ lakos

b ú n ö s

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével elkövetett, valamint hazaárulás büntettségben, ezért őt a Népbírószági Tanács h a l á l r a ,

valamint teljes vagyonekobzásra ítéli.

D r. D o n á t h F e r e n c I I. r. vádlott, aki 1903.-ban Jászárokszálláson született, atyja: Donáth Lipót, anyja: Vitál Margit, nős: Bozóki Évával, 3 kiskorú gyermeke van, tudományos munkatárs, havi keresete: 4000.- Ft., vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, budapesti /II., Szilágyi Erzsébet fasor 25 sz. a./ lakos

b ú n ö s

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével elkövetett büntettségben, ezért őt a Népbírószági Tanács

12 /tizenkettő/ évi b ő r t ö n r e ,

a büntetőtörvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 10 /tíz/ évi eltiltásra és teljes vagyonekobzásra ítéli.

G i m e s M i k l ó s I I I. r. vádlott, aki 1917.-ben Budapesten született, atyja: dr. Gimes Miklós, anyja: dr. Hajdu Lívia, nős, különváltan él, felesége: Földes Alíz, egy kiskorú gyermeke van, újságíró, havi keresete: 2.500,- Ft., vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, budapesti /II., Virágárok u.10. sz. alatti/ lakos

b ú n ö s

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével elkövetett büntettségben, s ezért őt a Népköztársasági Tanács

halálra,
valamint teljes vagyonelkobzásra ítéli.

Tildy Zoltán IV. r. vádlott, aki 1889-ben Losoncon született, atyja: Tildy László, anyja: Fabrinczy Emma, nős: Gyenis Erzsébettel, 3 felnőtt gyermeke van, nyugdíjas, havi jövedelme: 4.000.- Ft., 13 kat. hold föld telekkönyvileg nevén áll, bár azt 1945-ben ténylegesen az államnak átadta, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, budapesti /II., Budakeszi u. 46. sz. a./ lakos
bűnös

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom előmozdításával elkövetett bűntettben, s ezért őt a Népbírószági Tanács 6 /hat/ évi börtönrre,
a büntetőtvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 6 /hat/ évi eltiltására és teljes vagyonelkobzásra ítéli.

Maléter Pál V. r. vádlott, aki 1917-ben Eperjesen született, atyja: dr. Maléter István, anyja: Lakner Margit, nős: Gyenes Judittal, első házasságából három kiskorú gyermeke van, hivatásos katonatiszt, havi keresete: 3.640.- Ft., vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, budapesti /II., Orbánhegyi út 29. sz. a./ lakos

bűnös
a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekménnyel elkövetett – és mint vezető, zendülés bűntettében, ezért őt a Népbírószági Tanács halálra, lefokozásra, rend- és díszjelek elvesztésére, valamint teljes vagyonelkobzásra ítéli.

Kopácsi Sándor VI. r. vádlott, aki 1992-ben Miskolcon született, atyja: Kopácsi József, anyja: Simon Ilona, nős: Fried Ilonával, egy kiskorú gyermeke van, r. ezredes, havi keresete: 3.600.- Ft., vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, budapesti /III., György Aladár u. 8. sz. a./ lakos

bűnös
a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével elkövetett bűntettben, – mint vezető, zendülés bűntettében, s ezért őt a Népbírószági Tanács életfogytiglani börtönbüntetésre, állásvesztésre,
a büntetőtvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 10 /tíz/ évi eltiltására, a rend- és díszjelek elvesztésére és teljes vagyonelkobzásra ítéli.

Dr. Jánossi Ferenc VII. r. vádlott, aki 1916-ban Sárospatakon született, atyja: Jánossi Ferenc, anyja: Szueta Erzsébet, nős: Nagy Erzsébettel, két kiskorú gyermeke van, múzeumi főigazgató, havi keresete 3.200.- Ft., vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, Budapesti /II., Orsó u. 41. sz. a./ lakos,
bűnös

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés tevékeny részvétellel elkövetett bűntettben, s ezért őt a Népbírói Tanács 8 /nyolc/ évi b ő r t ő n r e , a büntetőtörvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 10 /tíz/ évi eltiltásra és teljes vagyonekobjzásra ítéli.

Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlott, aki 1917-ben, Fiumében született, atya: Vásárhelyi András, anyja: Róth Irén, nős: Poór Edittel, három kiskorú gyermeke van, újságíró, havi keresete: 2.000.- Ft., vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, Budapesti /II., Hankóczi Jenő u. 15. sz. a./ lakos, b ű n ő s

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés tevékeny részvétellel elkövetett bűntettben, s ezért őt a Népbírói Tanács 5 /öt/ évi b ő r t ő n r e , a büntetőtörvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 5 /öt/ évi eltiltására és 1.000.- /ezer/ Ft., részleges vagyonekobjzásra ítéli.

Dr. Donáth Ferenc II. r. vádlottnak 1957. április 8. napjától, Tildy Zoltán IV. r. vádlottnak 1957. május 23. napjától, Kopácsi Sándor VI. r. vádlottnak 1956. november 5. napjától, Jánossi Ferenc VII. r. és Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlottnak 1957. április 14. napjától folyó előzetes le tartóztatását szabadságvesztésbüntetésükbe teljes egészében beszámítja. – A felmerült bűnügyi költségek I.–VIII. r. vádlottat egyetemlegesen terhelik.

Indokolás:

A Legfelsőbb Ügyész 07092/1957. szám alatt a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Népbírói Tanácsához vádiratot nyújtott be Nagy Imre és 9 társa bűnügyében. A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa az 1957. évi 34. tvr. 5. § /1/ bekezdése szerinti intézkedése folytán hatáskörét megállapította és a 8. §-ban foglaltaknak megfelelően I. fokon eljárva az 1958. február 6. napján pótnyomozást rendelt el Nagy Imre, Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Tildy Zoltán, Maléter Pál, Kopácsi Sándor, Jánossi Ferenc, Vásárhelyi Miklós vádlottak ügyében, Szilágyi József és Király Béla terheltekkel szemben viszont a Bp. 36. §-a értelmében az eljárást elkülönítette. A pótnyomozás befejeztével, annak eredményét is figyelembevéve nevezett vádlottak vonatkozásában a tárgyaláson felvett bizonyítás eredményeként megállapította a következő

I.

tényállást:

1945. után a fasizmus járma alól felszabadult magyar nép a munkásosztály vezetésével a háború ütötte sebek begyógyítása, az alapvető demokratikus vívmányok /főosztás, köztársaság, stb./ megvalósítása után a Szovjetunió segítségével, a Párt vezetésével viszonylag békés körülmények között megteremtet-

te a munkásosztály uralmát, a proletárdiktatúrát, áttért a szocializmus építésére és rövid idő alatt elmaradt mezőgazdasági országból fejlett mezőgazdasággal rendelkező ipari országgá változtatta hazánkat. Dolgozó népünk előtt saját óriási, áldozatos erőfeszítései nyomán addig beláthatatlan perspektívák nyíltak meg. Felszabadult népünk és országunk e – méreteinkhez képest – gigantikus fejlődése során a Párt egyes vezetőinek hibáiból olyan – a proletárdiktatúrát eltorzító, hozzá méltatlan – tünetek is jelentkeztek, melyek további előmenetelünket gátolták, sőt, eredményeinket veszélyeztették /a párt és a tömegek kapcsolatainak meglazulása, az életszínvonal visszaesése, törvénytelenségek, stb./.

A párt felismerte ezeket a bajokat és elhatározta kijavításukat: a központi vezetőség 1953. júniusi határozata feltárta a bajok okát és kijavításuk módját. E határozat végrehajtása során azonban Nagy Imre, az akkori miniszterelnök a párt politikáját jobboldali, revizionista irányba eltorzította, amivel szemben olyan szektáns, visszahúzó erők léptek fel, amelyek ugyancsak akadályozták a párt helyes politikájának érvényesülését. 1954. októberétől 1956. júliusáig e két – a párt helyes célkitűzéseit eltorzító – irányzat között felördött a párt egysége, az amúgy is kikezdett tömeg befolyása. A párt vezetésében bizonytalanság és tétovázás lett úrrá, válságba került a munkásosztály hegemoniája.

A párt azonban ismét magára talált: 1956 júliusban a Központi Vezetőség határozatával leszámolt a szektáns, visszahúzó irányzattal anélkül, hogy tért nyitott volna jobboldali, revizionista irányzatnak és egyértelműen, világosan megmutatta azt az utat, melyen haladva a hibákat kijavíthatjuk és biztosíthatjuk a szocializmus építésében továbbhaladásunkat. E határozat végrehajtása gyorsan és eltökélten megkezdődött. Ezzel párhuzamosan azonban a proletárdiktatúra az egyre inkább elszemtelenedő ellenségeivel szemben nem lépett fel kellő eréllyel, az ellenséges befolyást lebecsülte. Éppen ezért meglepetésként hatott a pártra, hogy az 1956. október 23.-án Budapest utcáin a lengyel „eseményekre” hivatkozással lezajlott sovinszta, reakciós jellegű tüntetést az osztályellenség órákon belül az imperialisták aktív támogatásával országos méretű ellenforradalmi felkeléssé terebélyesíthette ki. – Országszerte tízezerszám „szabadították ki” a börtönökből a bűnözőket, a népi hatalom esküdt ellenségeit, akik azután a felkelő csapatok hangadóivá váltak. Megkezdték a kommunisták, a népi demokráciához hű hazafiak „likvidálását”: kétszázharmincnégy kommunistát és hazafit a legbrutálisabb módon megkínózva meggyilkoltak, – nappal, nyílt utcákon embervadászatokat, lincseléseket rendeztek, a fogságukba esett háromezer hazafi kivégzésére készültek, több tízezer hazafiról készítettek „halállistákat”.

A kormány és a Párt vezetői az események ilyen alakulásával szemben egyrészt katonai intézkedéseket tettek, így igénybe vették a varsói szerződés értelmében hazánkban tartózkodó szovjet haderők segítségét is, másrészt a támadó ellenségnek a tömegektől elszigetelése érdekében lépésről-lépésre engedményeket tettek a Párton belülinek hitt revizionista irányzatnak, melynek képviselői mi-

helyt magukhoz ragadhatták a Párt vezetését és az államhatalmat, azt nem a népi hatalom megmentésére használták, hanem feltétel nélkül kapituláltak az ellenforradalom előtt: a népi hatalom mellett küzdő fegyveres erőket részben feloszlatták, részben a felkelők parancsnoksága alá rendelték, – felszámolták az ellenforradalommal szembeni ellenállást és maradéktalanul teljesítették az ellenforradalmi követeléseket: áttértek a koalíciós kormányzásra, felmondták a varsói szerződést, kinyilvánították az ország „semlegességét”, stb.

Amikor már úgy látszott, hogy az ellenforradalom szennyes árja ezen árulás folytán menthetetlenül népünk történetében másodszor a burzsoá uralom restaurálására vezet, a Szovjetunió eleget tett az újabb testvéri, proletár internacionalista segítségnyújtásával azon kommunisták kérésének, akik mindkét irányzattal szemben a Pártot, a munkásosztály alapvető osztályérdekeit képviselték: a megalakult Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány úrrá lett a helyzeten előbb megsemmisítve az ellenforradalom nyílt fegyveres erejét, szétzúzta a „Munkástanácsok”-ba és „Forradalmi Bizottmány”-okba utóvéd harcokra kényszerült ellenforradalmárokat és hihetetlen rövid idő alatt konszolidálta a proletárdiktatúra rendjét. Ezzel is bebizonyosodott, hogy hazánkban 1956-ban az ellenforradalom tömegbázisának legfőbb alapja a hazug demagógia, a tömegek félrevezetése, a népcsalás volt.

—.——

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa a bűnper tényállásának megállapításánál l. r. vádlott azzal az igényével szemben, hogy ennek a fent vázolt történelmi folyamatnak minden egyes részletét, lényeges szereplőinek tevékenységét, e folyamat történelmi, gazdasági és politikai összefüggéseit derítse fel és értékelésüket vonja ítélezési körébe – hivatásának megfelelően a következő kérdésekre kellett korlátoznia a tények vizsgálatát:

A./ Az a politikai erőcsoportosulás, mely Nagy Imre személye köré tömörült a BHÖ. 1. pont szerinti „az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés, illetve mozgalom” fogalmkörébe tartozik-e.

B./ Ha ez ily szervezkedés /mozgalom/ volt, – akkor tagjai ennek keretében kifejtett kollektív tevékenységének milyen büntetőjogilag releváns szerepe volt 1./ az 1956. okt. 23.-i ellenforradalom kitörésében;

2./ 1956. okt. 23.-a és nov. 4.-e között az ellenforradalom kibontakozásában;

3./ 1956. nov. 4.-e után a proletárdiktatúra rendjének konszolidálása elleni küzdelemben.

C./ Az államrend elleni szervezkedés /mozgalom/ e kollektív tevékenységébe beilleszkedett-e és hogyan az egyes vádlottak tevékenége.

A./

1./ 1955. második felétől Nagy Imre l. r. vádlott személye körül olyan sértődött, polgári értelmiségi elemek tömörültek, kik a szocializmus építése során elkövetett hibák orvoslását a proletárdiktatúra jobboldali eltorzításával kapcsolták össze. Ez a tömörülés, mely ebben a kezdeti stádiumában még államellenes szervezet jellegével nem bírt – a résztvevők politikai múltja, nézetei,

stb. tekintetében heterogén elemeket foglalt magába: voltak közöttük olyanok /Gimes Miklós, Lőcsei Pál, stb./ akik szektáns múltjukat, a szóban forgó hibák elkövetésében őket terhelő politikai felelősségüket úgy akarták feledtetni, hogy a legszélsőségesebb jobboldali nézeteket vallották. Ezek már ebben az időben is felvetették, hogy a hibák orvoslásának útja a polgári demokráciára való visszatérés. Mások /Donáth Ferenc, Losonczy Géza, stb./ a szóbanforgó hibák folytán őket ért súlyos és oktalan sérelmek következtében, személyi bosszútól is fűtve a hibák orvoslását a Párt és állam vezetésében végrehajtandó radikális személycserében /„örségváltás”/ látták és azért tömörültek Nagy Imre személye köré, mert általa látták ennek megvalósíthatását. Ezek is eljutottak odáig, hogy a velük szemben elkövetett hibákat azonosították a proletárdiktatúrával és a hibák elkerülése érdekében belenyugodtak a proletárdiktatúra felszámolásába is. E két típuson kívül felzárkóztak még különböző szocialista meggyőződésükben ingatag, karrierista, stb. elemek. /Haraszi Sándor tanúvallomása, Ujhegyi Szilárd a tárgyaláson – a Bp. 165. § /2/ bekezdés b. pontja alapján – ismertetett nyomozati vallomása, Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Jánossi Ferenc, Vásárhelyi Miklós vádlottak vallomása./

Ez a tömörülés 1955. végén Nagy Imre I. r. vádlott kezdeményezésére a Párton belül kollektív fellépést tervezett Nagy Imre MDP-ből bekövetkezhető kizárásának megakadályozására, majd amikor ez a kollektív fellépésről sikerült lebeszélni őket, – Gimes Miklós, Jánossi Ferenc és Vásárhelyi Miklós vádlottak és mások kezdeményezésére az MDP. kultúrpolitikájában fellelhető tényleges hibák ellen terveztek kollektív fellépést. Nagy Imre I. r. vádlott előzetesen tudott e tervről, egyetértett azzal, csupán azt kifogásolta, hogy a kollektív fellépés a kultúrpolitikai problémákra korlátozódik, és egyéb /gazdaságpolitikai, stb./ kérdéseket nem érint. /Haraszi Sándor tanúvallomása./ A terv kezdeményezői ennek ellenére eredeti elgondolásukat csupán annyiban változtatták meg, hogy nem az e területen dolgozó állami funkcionáriusokkal, hanem írókkal, művészekkel, stb. szervezték meg e kollektív fellépést: megfogalmazták a később „írói memorandum” néven ismertté vált iratot és ők szervezték meg konspiratív módon annak a kulturális, művészeti és tudományos területen működő személyekkel aláíratását. E kollektív fellépés előkészítésének és szervezésének konspiratív módja /még benső híveik sem mind tudták, hogy honnan indult ki a mozgalom, az aláírásra felkérésekre a megbízások néha két-három kézen keresztülmentek olyan személyek között, akik szoros személyi kapcsolatban álltak egymással, stb./ az a tény, hogy ezzel egy meghatározott terület dolgozóit a működési területük problémáit illetően nemcsak a hibákkal, de a Párt és az állami vezetéssel is szembeállították, a Párt belső ügyeit – mint később annyiszor – ezúttal vitték elsőízben a pártunkívüliek elé eldöntésre – már túllépett az ú.n. „pártonbelüli frakciós tömörülés” keretein, az államrend aláadására irányuló szövetkezés ismérveit rejtette magába. Bár a jóhiszemű aláírók többsége – e fellépés helytelenségéről utólag meggyőzötven – aláírását visszavonta /amit Nagy Imre élesen kifogásolt/, de a mozgó erőket azok

módszereit nem leplezték le, nem küszöbölték ki, sőt tovább működhettek, s el tudták hitetni, hogy „lényegében” nekük volt igazuk, „csak formális” szempontból kifogásolható magatartásuk.

Így e kollektív fellépéssel sikerült a kulturális tömegszervezetekben /Író-, Újságíró Szövetség, stb./ a Nagy Imre mögé tömörülő személyek körét lényegesen kiterjeszteni, a kollektív fellépés szervezőinek, Nagy Imre „közvetlen környezetének” e területen politikai befolyását megnövelni.

2./ Ugyanebben az időben /1955. vége, 1956. eleje/ Nagy Imre I. r. vádlott írásban lefektette és „közvetlen környezetében” titkosan terjesztette politikai elképzeléseit, – ahogy Haraszi Sándor tanú kifejezte magát: „házalt írásaival” –. Ez a kör azután ezen írások tartalmát szájról-szájra adva programként terjesztette. /Szilágyi József pl. tervezett Petőfi-köri felszólalásában Nagy Imre által részére e célból átadott írásművéből hosszabb részeket másolt ki, stb. / Ezen írásművekkel kapcsolatban a tárgyaláson ismertetett nyomozati iratok VII. kötetének 127–337. oldalán található eredeti /Nagy Imre által sokszorosított/ iratok tartalmából Népbírósi Tanács kiemeli a következőket:

a./ 1955. decemberi keltezésű 20 gépelt oldal terjedelmű „A magyar közélet időszerű erkölcsi-etikai kérdései” /továbbiakban Erkölc és etika/ elmefuttatásában Nagy Imre a ténylegesen elkövetett hibákat eltúlozva azt a tételt állította fel, hogy 1953. június előtt a Pártvezetés „csődbe vitte” az országot, „Kompromittálta a szocializmus eszméjét és bebizonyította a kitűzött célok és feladatok tarthatatlanságát.” E tétellel azt kívánta bizonyítani, hogy 1955-ben és azután is a Párt és állami vezetés „elfajzott bonapartista hatalom”, mely maga veszélyezteti a szocializmus sorsát és amely a „kapitalista restauráció veszélyét csupán azért festi a falra,” – ami egyébként szerinte nem reális veszély – hogy megakadályozza az „egyetlen megoldást”: az erőszakos úton történő felszámolását, az „őrségváltást”.

b./ 1955. októberi keltezésű 172 gépelt oldal terjedelmű és a vádlott szerint a „nézeteltérések tisztázása” céljából írt 25 fejezetből álló írásműve – amellet, hogy a MDP. vezető szerveiben történeteket pletykaszerűen szellőzteti – I. fejezetében / „A marxizmus–leninizmus alkalmazásának néhány időszerű kérdése”/ többek között kifejtette azon elgondolását, hogy a népi demokrácia a kapitalizmusból a szocializmusba való „demokratikus” átmenet, tehát nem proletárdiktatúra. Ennek részletes kifejtése során eljut a munkásosztály és pártja vezető szerepének indirekt tagadásáig, a többpártrendszerre való visszatérésig, sőt a népi demokráciával szembenálló erőkkel való szövetség gondolatáig.

c./ 1956. januári keltezésű 19 gépelt oldal terjedelmű „a nemzetközi kapcsolatok öt alapelve és külpolitikánk időszerű kérdése” c. dolgozatában a „hatalmi tömbök” fogalom meghatározással egyenlőségi jelet tett a támadójellegű imperialista tömb politika és ellensúlyozására létrejött védelmi szövetség között, ez utóbbit, mint „felszámolásra váró sztalin dogmát” tárgyalta. Kifejtette azt az álláspontját, hogy e védelmi szövetségben való részvétel Magyarország függetlenségét és szuverenitását „sérti” és ezért népi demokráciánk „közvetlen,

reális külpolitikai feladata ... a hatalmi tömbökkel szembeni állásfoglalás akár a semlegességnek, akár az aktív egymásmellett élésnek – mint az ország nemzetközi elhelyezkedési formájának alapján.”

Tényként leszögezi a Népbírószági Tanács, hogy ezeknek az írásoknak olyan e rövid – a teljesség igényével fel nem lépő – kivonatban /illetve helyesebben tartalmára jellemző egyes gondolatok kiemelésében/ nem érzékeltetett – a népi demokratikus államrendet rágalmozó, ellene gyűlöletet szító a hangja és a tartalma, hogy 1957. márciusában Nagy Imre „közvetlen környezetének” egyik – e perben vádlottként nem szereplő tagja – alkalmasnak találta arra, hogy a Strassbourgi Forradalmi Tanácsnak hazánk ellen uszító hadjáratában felhasználásra rendelkezésre bocsájtja, e célból az angol követség egyik beosztottjával 1957. tavaszán érintkezésbe lépett, az kijuttatta a kéziratot „nyugatra”, amit azután ez a hazaáruló banda több tízezer példányban kinyomtatott, illegálisan be akarták juttatni Magyarországra is, mint a Szovjetunió és Magyarország elleni rágalomhadjárat egyik leghatásosabb fegyverét. /Regéczy-Nagy László tanúvallomása, a tárgyaláson I. r. vádlott elé tárt tárgyi bizonyítékok./

3./ 1956. tavaszától Nagy Imre „közvetlen környezete” a kulturális tömegszervezetekben /író-, Újságíró- és művészeti szövetségekben/ fentiek szerint már megszerzett és megnövekedett politikai befolyását arra használta fel, hogy Nagy Imrének ezen „eszméit” terjesztve általában az értelmiségi, különösen pedig az értelmiségi ifjúság körében Nagy Imre „híveinek” számát szaporítsa, a Párt és az állam iránti bizalmatlanságot, ellenséges érzelmeket elhintse. Felhasználták erre az egyéb kulturális fórumokat is /Petőfi-kör, TTIT, volt népi kollégisták találkozói stb./. – Tardos Tibor a Petőfi-kör sajtóvitáján már nyíltan a „mi egyre növekvő csapatunk”, mint az uralomra hivatott új párt nevében lépett fel.

Tényként kellett megállapítani, Haraszi Sándor tanú, Jánossi Ferenc, Vásárhelyi Miklós vádlottak vallomása alapján, hogy Nagy Imre és „közvetlen környezete” e tevékenységüket baráti, családi, stb. összejöveteleiken /pl. „születésnap bankett”/ megbeszélték és összehangolták. A Petőfi-kör vezetőségére Nagy Imre közvetlenül az időközben disszidált Nagy Balázson, valamint úgy ő, mint társai elsősorban Losonczy Géza, Vásárhelyi Miklós, Tánczos Gáboron és Kardos Lászlón keresztül érvényesítették befolyásukat. Az itt rendezett viták vezetői majdnem kizárólag e „közvetlen környezet” tagjaiból tevődtek össze. /Losonczy Géza, Ujhelyi Szilárd, Donáth Ferenc./

Az egyes tervezett felszólalásokat előre megbeszélték. Így Szilágyi József felszólalásának tervezetét – aminek elgondolására egyébként sor sem került – felelőségével elküldte Nagy Imréhez, hogy kikérje annak véleményét: nem tartja-e túlzottan élesnek a felszólalását, taktikailag helyesli-e annak tartalmát. Amikor Nagy Imre a fogalmazványt a „Harcban a lenini eszmékért” c. írásával együtt küldte vissza, hogy azt felszólalásába dolgozza bele, ezt teljesítette. /Szilágyi József bűnügyében hozott ítélet, Nagy Imre részben beismerő vallomása./ – Déry Tibornak a Petőfi-kör ú.n. sajtóvitáján elmondandó felszólalását Losonczy

Géza, Haraszi Sándor és a társaság más tagjai előzetesen megvitatták. Nagy Imrének annak lényegét tudomására hozták, aki – ugyancsak még a felszólalás elhangzása előtt – üzent Dérynek, hogy azon taktikai változtatásokat eszközöljön. /Déry Tibor és társai ügyében hozott ítélet, Nagy Imre I. r. vádlott e részbeni beismerése./ Déry Tibor közvetlenül a felszólalása előtt már az összefüggés nélkül Haraszi Sándor tanú közvetítésével Donáth Ferenc II. r. vádlottnak is megmutatta az inkriminált részt. Egyébként arra a tényre, hogy Nagy Imre I. r. vádlott milyen súlyt helyezett az ilyen „taktikai útmutatásai” betartására – élénk fényt vet Déry Tibornak néhány nappal az üzenet figyelmenkívül hagyásával elmondott felszólalása után Nagy Imréhez írt és a tárgyaláson ismertetett levele /Déry Tibor és társai bűnügy nyomozati iratok IV. kötet 237. lap/, melyben bejelentette, hogy a felszólalása utáni napokban Nagy Imrével folytatott beszélgetése, Nagy Imre éles „támadása” oly annyira megbántotta, hogy elhatározta politikai fellépései teljes beszüntetését.

4./ Tényként állapította meg a Népbírósi Tanács Kopácsi Sándor vádlott egyébként több oldalról is alátámasztott védekezése és Szilágyi József bűnügyében hozott ítélet alapján, hogy Szilágyi József és Fazekas György – látszólag egymástól teljesen függetlenül – közel egy éven keresztül folytatta Kopácsi Sándornak a társaságba való beszervezését, – Kopácsi Sándor vádlott kifejezése szerint: „behálózását” –. Szilágyi József felhasználta erre azt a befolyását is, amit előzőleg Kopácsinak, mint felettese szerzett, valamint azt a körülményt, hogy Fazekas Györgynek, akihez Kopácsit rokoni és baráti kapcsolatok is fűzték – MDP-ből való kizárásával Kopácsi sem értett egyet. A befolyásolásra felhasználták Nagy Imre írásművét, az „Erkölc és etiká”-t is. – Amikor hosszas befolyásolás eredményeként Kopácsi Sándor vádlott politikai álláspontja közeledett az általuk hirdetett nézetekhez, – társadalmi érintkezés során 1956. október elején Szilágyi összehozta Kopácsit Nagy Imrével, hogy az aggályait végleg eloszlassa.

5./ A Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsa tényként megállapította, hogy megfelel a valóságnak Nagy Imre I. r. vádlott az a védekezése, hogy ő 1956 nyarán elutasította Gimes Miklós III. r. vádlottnak azt a javaslatát, miszerint a már egyre szélesbedő csoport tagjai, tevékenységének összehangolására, irányítására és ellenőrzésére illegális bizottságot hozzanak létre, Nagy Imre I. r. vádlott a tárgyaláson előadott e védekezésének, Gimes Miklós III. r. vádlott önmagát terhelő beismerésének, Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlott vallomásának és Haraszi Sándor tanúvallomásának összevetésével a Népbírósi Tanács e vonatkozásban a következő tényeket kellett, hogy megállapítsa, illetve belőlük a további ténybeli következtetéseket kellett, hogy levonja:

Gimes Miklós III. r. vádlott e javaslatát először Haraszi Sándor tanú előtt vetette fel, aki felháborodottan tiltakozott ellene és mint perhoreszkálandó gondolatról Nagy Imre I. r. vádlottat a legközelebbi alkalommal informálta. – Ugyanakkor Gimes Miklós III. r. vádlott Nagy Imre I. r. vádlottal is közölte javaslatát. Nagy Imre I. r. vádlottnak a javaslattal kapcsolatban az volt az álláspontja, hogy

amíg tevékenységük „legális” /valóságban legalitás látszatát keltő/ keretek között folyhat, illegális módszereket nem szabad alkalmazni. Nagy Imrének ez az álláspontja tehát egyrészt a leleplezésüktől való félelmét tükrözte és ezért nem helyeselte – ahol nem volt rá szükség – a szokásos konspiratív módszereket. – Másrészt azonban ő meg is volt elégedve azzal az összhanggal, melyet addig egyéni „útmutatásai” teremtettek. Ezeket az „útmutatásokat” valóban sohasem bocsájtotta szavazásra, de az eddig leszögeezett tények is arra mutatnak /lásd fenti 3. pont/, hogy híveitől elvárta, hogy azokat magatartásuk mércéjéül elfogadják. Nagy Imre tehát nem kívánta személyének ezt a kiemelkedő helyzetét semmiféle bizottságra átruházni. Harmadrészt ez a közvetlenebb egyszemélyes vezetés módot adott Nagy Imrének arra is, hogy egyéni tekintélyét, befolyását felhasználva olyan személyeket is bevonjon tevékenységük körébe, akik egy ilyen konspiratív bizottság irányítását és ellenőrzését nem fogadták volna el. /Lásd Haraszi Sándor reagálását a javaslatra./ E szervezkedési forma elfogadása tehát leszűkítette volna befolyási körük terjedelmét.

6./ E ténybeli következtetések helyességét alátámasztja az a tény, melyet a Népbírói Tanács Gimesi Miklós III. r., Jánossi Ferenc VII. r. és Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlott vallomása alapján ugyancsak megállapított: Nagy Imre I. r. vádlott csak ott vetette el a konspiratív módszerek alkalmazását, ahol az amúgy sem volt célszerű, ellenben ugyanebben az időben nevezetteket megbízta, hogy Georgievics jugoszláv követségi elsőtitkárhoz fűződő kapcsolatukat felhasználva konspiratív módon adják át azokat az írásműveket /lásd tényállás 2. pont a., c., alpontjai/, melyeket „hívei” között titkosan terjesztett, de a Párt és államvezetői előtt, akikkel egyidejűleg tárgyalásokat folytatott – mélyen eltitkolt.

7./ Az időközben elhunyt Losonczy Géza tárgyaláson ismertetett nyomozati vallomása és Haraszi Sándor tanúvallomása alapján tényként megállapította a Népbírói Tanács, hogy 1956. október közepén nevezettek egy harmadik személy /dr. Hatvany Lajos/ lakásán ugyancsak konspiratív találkozót szerveztek Kéthly Annával, akivel arról tárgyaltak, hogy milyen álláspontra helyezkednének a jobboldali szociáldemokraták egy olyan új Nagy Imre-kormányal kapcsolatban, mely a fenti célkitűzéseket valósítsa meg. Nagy Imre I. r. vádlott a tárgyaláson Haraszi Sándor tanúval történt szembesítése során beismerte, hogy nevezettek utólag beszámoltak neki erről a tárgyalásról és egyáltalán nem tiltakozott sem a módszer, sem a tartalom ellen.

Mindezen tények összevetése alapján a Népbírói Tanács csak arra a ténybeli következtetésre juthatott, hogy Nagy Imre személye körül tömörülő politikai erőcsoportosulás 1955. év végén ú.n. „párton belüli frakcióból” az „írói memorandummal” kapcsolatos közös akciójuk, Nagy Imre írásban lefektetett „nézeteinek” terjesztése, ennek alapján Nagy Imre „hívek” toborzása más nézeteket valló politikai csoportokkal akcióegységről folyt tárgyalásaik a Párt belső problémáinak eldöntésére a pártonkívüli tömegek elé tárása során az államrend aláásása és megdöntésére irányuló szervezkedés jellegét öltötte, mely

szervezkedés befolyását különböző tömegszervezetekre, ifjúsági fórumokra, csoportosulásokra kiterjesztve a fenti céljainak megfelelő mozgalmat hozott létre. A szervezkedés tagjainak a politikai tevékenysége tervszerű és összehangolt volt, azt lényegében Nagy Imre I. r. vádlott irányította.

B./

1./ E szervezkedés, illetve az általa létrehozott mozgalom kollektív tevékenysége és az 1956. október 23.-i ellenforradalom közötti összefüggések vizsgálatánál a Népbírószági Tanács mindenképp előtt utal fentebb megállapított tényekre. – Megállapítja továbbá a következőket:

a./ A szervezkedés tagjainak fentebb /A. fejezet 3. pont/ meghatározott módon folyó agitációs tevékenysége adott elvi, politikai tartalmat az írók, újságírók „leleplező” hadjáratának, melynek „hangadóí” Nagy Imre „hívei”, a mozgalom tagjai voltak. E hadjárat résztvevői cikkekben, írásműveikben a szocializmus építésének 12 év alatt elért eredményeit tudatosan elhallgatták és elbagatellizálták, a munkásosztály vívmányait gyalázták, az elkövetett hibákat felnagyítva demagóg uszításra használták fel. Sajátos hadjáratukat egymásra lícitálva egyre destruktívabb módon folytatták, egyre demagógabb hangot ütöttek meg, legalább is közömbössé váltak a proletárdiktatúra, a hibák kijavításának sorsa iránt, írásaikban egyre gyakrabban vetődött fel az a gondolat, hogy a hibák kijavítása csupán „a rendszer gyökeres megváltoztatása” árán lehetséges, a proletárdiktatúra rendszerén belüli megoldások lehetőségét egyre inkább kirekesztették érveléseikben, egyre nyíltabban és következetesebben azt hirdették, hogy az írók és általában az értelmiség hivatott a nemzet vezetésére. /Déry Tibor és társai bűnperében hozott ítélet./ Az esztelen rombolásnak ez a hisztérikus őrjöngése részben az íróknak, újságíróknak, részben az azokat mozgató személyeknek – a szervezkedés tagjainak – tevékenysége folytán áttért a különböző értelmiségi ifjúsági szervezetekre és fórumokra /Petőfi-kör, a volt népi kollégisták találkozóí, TTIT., stb./ és ott koncentrált támadást indítottak a Párt és kormány politikájának lejáratására a munkásosztály hegemoniája ellen.

A SZKP. XX. Kongresszusának szellemére való szembeforgató hivatkozással, hogy ők az egyedüli magyarországi letéteményesei ennek, nélkülük annak szelleme Magyarországon meg nem valósulhat – összekovácsolták a becsületes embereknek a fejlődésünket fékező körülmények feletti aggodalmait a népi demokráciával szemben álló ellenséges erők támadásával. Ennek során igénybevétték a demagóg uszítás minden eszközét, nem riadva vissza a sovíniszta, sőt irredenta érzelmek meglovagolásától sem és ezzel lehetőséget nyújtottak az osztályellenségnek, valamint az imperialista ügynököknek, hogy azonos „terminológiát” használva jelentős ifjúsági, értelmiségi, alkalmazotti tömegeket, sőt egyes munkásrétegeket befolyásuk alá vonjanak, ami viszont igen sok becsületes ember tisztánlátását megzavarta, megakadályozta abban, hogy az ellenséggel, mint ellenséggel szálljanak szembe. A népi demokrácia minden rendű és rangú ellensége fel is ismerte ennek a mozgalomnak, mint

az államrendünk elleni destruktív erőnek számukra hallatlan nagy jelentőségét és felzárkózva segítséget nyújtottak nekik az osztályharc frontjainak összekuszálásában.

Sem a tény nyilvánvalóvá válása, sem a MDP. 1956. június 30.-i határozata, mely megbélyegezte a Petőfi-körben folytatott ellenséges aknamunkájukat – nem volt képes visszafordítani őket a lejtőn. Haraszi Sándor tanú javaslatával szemben – hogy időlegesen vonuljanak vissza – éppen Nagy Imre I. r. vádlott követelte e tanúnál, ugyanúgy, mint Jánossi Ferencnél és Vásárhelyi Miklósnál is, hogy ne torpanjanak meg, a támadásokat ezekután fokozni és koncentráltabbá kell tenni. /Haraszi Sándor tanúvallomása, Jánossi Ferenc és Vásárhelyi Miklós vallomása./ E tényen mit sem változtat, hogy állásfoglalás kialakításában azon félelmüknek is szerepe volt, miszerint visszavonulásuk addigi tevékenységük bűnös voltának beismeréseként értelmezhető.

Ennek az álláspontnak a győzelme eredményezte, hogy képtelenné váltak az általuk létrehozott mozgalmat bármilyen mederbe szorítani, bármilyen szélsőséges állásponttal szembeszállni, 1956. szeptemberében és októberében már bizonyos értelemben az általuk létrehozott és az osztályellenség, az imperialista ügynökök /„Szabad Európa”, stb./ által „támogatott” mozgalmuk is kényszerítette a Nagy Imrét és szervezkedésének tagjait hidetett elveik gyakorlati konzekvenciáinak levonására.

A fenti tényeken túlmezően tényként állapította meg a bíróság Nagy Imre I. r. vádlott saját – a tárgyaláson, szembesítés során tett részbeni – beismerő vallomása, Donáth Ferenc II. r. vádlott önmagát is terhelő vallomása alapján, hogy a mozgalom illetén való kifejlődése idején az állam és a Párt akkori vezetői többször, – így Donáth Ferenc II. r. vádlotton keresztül is – adtak olyan tartalmú figyelmeztetést, hogy nem szószserinti idézet /Nagy Imre, valamint „közvetlen környezete” határolja el magát azoktól a reakciós elemektől, akik tapsolnak nekik, mert hova tovább a reakció zászlajává válnak. Nagy Imre és „közvetlen környezete” nemcsak fumigálta e figyelmeztetést, de Nagy Imre a szembesítésnél azt állította, hogy az ő válasza erre az volt: nevezzék meg névszerint kik azok a reakciósök akikre gondolnak.

b./ A Népbírószági Tanács tényként állapította meg, hogy 1956. október 23.-a előtt a társaság romboló tevékenysége fokozódott és kiterjesztették újabb területekre is: Háy Gyula a Zrínyi Akadémián más írókkal együtt „irodalmi” ankétot tartott arról, hogy a hadseregben vannak-e „kucserák”. A vidéki nagyvárosokban is értelmiségi gyűléseket tartottak, illetve terveztek. Győrött, Debrecenben, a Hajdú-megyei városokban tartottak előadásokat. /Donáth Ferenc vallomása, Déry Tibor és társai ügyében hozott ítélet./ Kaposvárott a termelőszövetkezeti mozgalom ellen az Írószövetség által rendezett nagygyűlés sürgőnyileg üdvözölte Nagy Imrét, Szilágyi József Kecskeméten akart hasonló értelmiségi gyűlést megszervezni. E célból 1956. október 20.-án le is utazott Kecskemétre és ott a megye vezető állami funkcionáriusai előtt ismertette a „Nagy Imre csoportnak a politikai helyzetéről adott értékelését”. Az akkor lezajlott len-

gyel eseményekkel kapcsolatban kifejtette, hogy ezen az úton kell Magyarországon is a Párt és az állam vezetéséből a „sztalinista elemeket” eltávolítani. A politikai tüntetésektől, a tömegek hangulatának felizzításától nem kell félni. – „Szeretem az olyan forradalmárokat, akik már akkor megijednek, mielőtt bármi is történne,” mondotta hallgatói aggályaira. Következésképpen „hatalom átvételéről” beszélt, akkor is, amikor e vonatkozásban az egyik résztvevő őt ismételtelen helyreigazította. /Szilágyi József bűnügyében hozott ítélet./

c./ Déry Tibor és társai bűnügyében hozott és a tárgyaláson ismertetett ítéletben mégcsak az nyert megállapítást, hogy az ellenforradalmat közvetlenül megelőző napokban és első korai szakaszában a MDP-vel szembeni egységes politikai platform kialakítása akként folyt, hogy a különböző csoportok politikai programjukat „pontokba” foglalták és terjesztették. Egyes pontok átvételével, mások elhagyásával történt azután a csoportok, a „Forradalmárok” közös nevezőre hozása. Ez a módszer tette lehetővé a részproblémák tekintetében a teljes egység megteremtését olyanok között, akik alapvető kérdésekben öszszeegyeztethetetlen nézeteket vallottak. Ehhez azonban a tényállás A./ fejezet 2. pontjának ismeretében a Népbírósi Tanács azt a tényt is hozzá kell, hogy fűzze, hogy ezek a „pontok” minden különbözőségük mellett bizonyos kérdésekben már eleve megegyeztek:

a Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsa előtt lefolytatott igen nagyszámú ellenforradalmi bűnperben tárgyi bizonyítékként szereplő szinte valamennyi ilyen „programnyilatkozat” /röpcédula/ követelte az „örsérváltás”-t /a tényállás A./ fejezet 2. pont a./ alpontja/, követelte a „demokratizmus” olyan jellegű „kiszélesítését”, melynek a lényege a munkásosztály és Pártja vezető szerepe ellen irányult /tényállás A./ fejezet 2. pont b./ alpontja/ s végül a proletárinternacionalista álláspont feladását az ország „semlegessé” nyilvánítását a varsói szerződésből való kilépést. /Tényállás A./ fejezet 2. pont c. alpontja./ Ezeket a követeléseket pedig Nagy Imre fogalmazta meg 1955. évén, 1956 elején a hivatkozott írásaiban és a szervezkedés tagjai terjesztették hol nyíltabb, hol burkoltabb formában.

d./ Haraszi Sándor tanú vallomása, az időközben elhunyt Losonczy Géza a tárgyaláson ismertetett nyomozati vallomása és eredeti feljegyzése, Nagy Imre e részbeni beismerő és Donáth Ferenc beismerő vallomása alapján tényként állapította meg a Népbírósi Tanács, hogy e perben vádlottként nem szereplő személy 1956. október 20.-án felkereste Haraszi Sándort és felajánlotta, hogy a Párt Központi Vezetőségének legközelebbi ülésén felveti a felsővezetésben a társaság által hirdetett radikális személyi változás szükségességét, egyben kidolgozza, illetve megszervezi a leendő Nagy Imre kormány – átfogó programjának kidolgozását és azt is ott előterjeszti. /Csak mint jellemző tényre mutat rá a Népbírósi Tanács, hogy az illető a társaságnak teendő e „szolgálatért” politikai bizottsági tagságot és minisztertanács titkári funkcióját „igényelte” /Losonczy Géza feljegyzése./ Erről a tervéről az illető Nagy Imrét is tájékoztatta, majd október 22.-én és 23.-ra estére összehívta a társaság tagjai közül

Losonczy Gézát, Donáth Ferencet és Gimes Miklóst, valamint a szervezkedéshez nem is tartozó többségükben karrierista elemeket /összesen 8-10 személyt/, akik e program kidolgozását vállalták és egymás között a munkát felosztották 4 kérdéscsoportra. /Belpolitikai és népfront, külpolitikai, gazdaságpolitikai, pártépítés és elvi részre./

e./ Ugyancsak Losonczy Gézának nyomozati vallomása és feljegyzése, valamint Márkus István tanú vallomása alapján tényként állapította meg a bíróság, hogy 1956. október 22.-én este Kardos László lakásán összejött társaság megbeszélte, hogy Nagy Imre „hívei” hogyan vegyék át a DISZ vezetőségében a döntő funkciókat és ez az „örségváltás” a „pártonbelüli pozíciókat” hogyan javítja meg.

f./ Tényként megállapítja a Népbírósi Tanács, hogy 1956. október 22.-én este a Műegyetem gyűlésén Szilágyi József megjelent és kétszer felszólalt. Ezen a gyűlésen 5.–6.000 hallgató volt jelen és a szegedi egyetem, valamint a Petőfi-kör egyetemi „fiók köreinek” kezdeményezését /DISZ/ feloszlátását, MEFESZ. megalakítását, különböző egyetemi, a diákok helyzetével kapcsolatos gazdasági, valamint politikai követeléseket/ tárgyalták. A gyűlésen szélsőséges megnyilvánulások egyre fokozódóbban tapasztalhatók voltak. Szilágyi József első felszólalásában – mely az első kifejezetten és kizárólag politikai felszólalás volt – a lengyel „eseményeket” elemezte, kifejtette, hogy ott a „demokratizmusért” folytatott harc a „sztalinistákkal” szemben tovább folyik, a poznavi eseményeket megőrző határozat semmissé vált. Ezzel kapcsolatban azt állította, hogy a szovjet csapatok körülvezték Varsót, a Lengyel hadsereg egységei viszont felzárkóztak a szovjet csapatokkal szemben, s ily körülmények között érkeztek a szovjet állam vezetői Lengyelországba tárgyalni. Párhuzamot vont a lengyel és hazai események között, az egyetemi gyűlést – mint e harc fontos állomását – értékelte. Felszólalása hatására – a gyűlés folyamán először éles szovjetellenes közbekiáltások hangzottak el, az amúgy is izzó hangulatot tovább fokozta, a tömeget a tüntetés irányába befolyásolta. A második felszólalására néhány órával később akkor került sor, amikor Csolnoki rektor megfontolásra intette a hallgatókat s úgy látszott sikerül lebeszélni őket az utcai tüntetés rendezéséről, és helyette Nagy Imrét keresi fel egy küldöttség. Ezen második alkalommal Szilágyi József arról beszélt, hogy ő, aki Nagy Imre „közvetlen környezetéhez” tartozik, helyteleníti, hogy tüntetés helyett követeléseiket Nagy Imréhez juttatják el, mert Nagy Imre nincs hatalmon, így követeléseik megvalósításának nem ez az útja. Ismét állást foglalt a tüntetés mellett. – Szilágyi József miután a gyűlésről eltávozott telefonon beszámolt Nagy Imrénél a gyűlés lefolyásáról és abban az ő szerepéről. Nagy Imre taktikailag helytelenítette, hogy Szilágyi József a köztük fennálló kapcsolatra is hivatkozással a tüntetés érdekében személyesen exponálta magát. Szilágyi József a Nagy Imrével folytatott telefonbeszélgetés után felhívta telefonon Kopácsi Sándort, akit ugyancsak informált a Műegyetemi gyűlésről, hogy az egyetemisták másnapra tüntetést szerveznek, majd másnap délelőtt személyesen felkereste őt

hivatalában és mind két alkalommal arra kérte, hogy a tüntetést a rendőrség ne akadályozza meg. E beszélgetés során, amikor Kopácsi Sándor kijelentette, hogy neki az 1946-os miskolci és az 1954-es budapesti tüntetésekkel, tehát általában ilyen politikai tüntetésekkel kapcsolatban negatív tapasztalatai vannak, Szilágyi kijelentette, hogy „magából a rendőr beszél, kommunista nem fél a tömegektől”. „Ha akarunk valamit, akkor akarnunk kell a hozzávezető eszközöket is.” /Szilágyi József bűnügyében hozott ítélet./

g./ Az időközben elhunyt Losonczy Géza tárgyaláson ismertetett eredeti – házkutatás során lefoglalt – feljegyzése, nyomozati vallomása, Haraszi Sándor, Tánczos Gábor tanú vallomása, Ujhelyi Szilárd ismertetett nyomozati vallomása, Gimes Miklós, Jánossi Ferenc és Vásárhelyi Miklós vádlottak beismerő vallomása alapján tényként állapította meg a Népbírói Tanács azt is, hogy 1956. október 23-án délelőtt 1/2 11 óra körül Losonczy Géza lakásán annak telefonhívására megjelent Nagy Imre, Jánossi Ferenc, Gimes Miklós, Vásárhelyi Miklós, és a társaság több, e perben vádlottként nem szereplő tagja. Az így összegyűlték egyrészt állandó telefonösszeköttetésben voltak a tüntetést szervező Petőfi-kör vezetőségéből Tánczos Gáborral, aki informálta őket a tüntetéssel kapcsolatban a helyzet alakulásáról, ők viszont a teendők tekintetében „útmutatásokat” adtak neki. Az egyetemek és főiskolák többségén a Petőfi-kör „fiók körei” által kezdeményezett tüntetés központi vezetését és kiterjesztését – általánossá tételét – a Petőfi-kör vezetősége 1956. október 22.-én 23.-án vette kézbe. Szilágyi József ekkor már állást foglalt a Műegyetemen a tüntetés mellett, Losonczy Géza és más, e perben vádlottként ugyancsak nem szereplő személyek a szervezkedés tagjai közvetlen tapasztalataik folytán, jól tájékozottak voltak a helyzetről.

A szervezkedés résztvevői egyrészt lelkesen üdvözölték ezt a kezdeményezést, mint céljaik megvalósításának jelentős állomását, egyes tagokban viszont aggályokat is ébresztett /lásd fentebb Kopácsi állásfoglalása/. A Népbírói Tanács tényként megállapította, hogy ilyen aggályai Nagy Imrének is voltak a megbeszélés során és közölte is társaival, hogy ő a tüntetéstől „rendkívül fél és ha lehetséges a tüntetést le kell állítani.” Ennek ellenére – miután Gimes Miklós, Losonczy Géza és Vásárhelyi Miklós azt válaszolták, hogy semmiféle mód sincs már a tüntetés leállítására – Nagy Imre is tovább aktívan részt vett a tüntetés szervezésére adott „útmutatások” megbeszélésében. /Gimes Miklós III. r. vádlott tárgyaláson tett vallomása./

Ugyanakkor e tájékoztatásokat értékelve és megvitatva a kialakult helyzetet egységesen arra a véleményre jutottak, hogy a helyzet megérett az „esedékes változások” végrehajtására: az MDP Politikai Bizottsága rövidesen rákényszerül a velük való tárgyalásra. Elhatározták, hogy a tárgyalásokon feltételekhez kell kötniök a vezetésben való részvételre való vállalkozásukat: döntöttek a felől is, hogy a Politikai Bizottságból a Központi Vezetőségből és az egyes állami funkciókból kiket kell eltávolítani és kiket kell helyükre kooptálni. „Rövid vita volt arról, hogy Nagy Imrének miniszterelnöknek kellene-e lennie vagy

a Párt első titkárának. Nagynak az volt a véleménye, hogy első titkárnak nem, hanem miniszterelnöknek. Így emlékszik rá a nép s azt óhajtja, hogy ismét miniszterelnök legyen. Ezzel azután a többiek is egyetértettek. – Abban maradtunk, hogy ezt a megállapodást mindnyájan kötelezőnek tekintjük magunkra. Csak ennek megfelelően fogunk cselekedni. Tekintettel a helyzetre, naponta fogunk találkozni.” /Nyomozati iratok III. kötet 130–150. oldal. XI. kötet 481. oldal./ Ezen a megbeszélésen is felmerült, hogy koalíciós kormányzásra térjenek-e vissza, vagy más „népfront szerű” formát adjanak a tényállás I. pont d. alpontjában ismertetett politikai koncepciójuknak. E kérdés azonban nyitva maradt. – A megbeszélésről eredetileg Jánossi Ferenc vádlott feljegyzést készített, amely főként az elhatározott személyi változásokkal kapcsolatos neveket tartalmazta, azonban a megbeszélés végén felmerült, hogy az államvédelmi szervek még mindig rajtuk üthetnek és ezért azt azonnal megsemmisítették.

h./ Tehát a szervezkedés tagjai – maga Nagy Imre I. r. vádlott is – az általuk létrehozott mozgalom visszavonhatatlan eredményének tekintették az 1956. október 23.-i tüntetést, amelytől „eszméik” győzelemrevitelét várták. Erre utalt 1956. nyarán az időközben elhunyt Losonczy Géza Ámos Elon Budapesten tartózkodó izraeli újságíró előtt tett nyilatkozata: Losonczy Géza már ekkor kijelentette, hogy el tud képzelni olyan helyzetet, amikor Magyarországon a „nép” megdönti a kormányt és ha ez előfordulna – ő egyetértene ezzel. „ ez az én egyéni véleményem és valószínűleg politikai barátaim véleménye is,” fűzte hozzá. /Nyomozati iratok IX. kötet 158–160 oldal./ A tanúként kihallgatott Tánczos Gábor, a „Petőfi kör” titkára, aki 1956. október 23.-án délelőtt közvetítette a szervezkedés vezérkarának „útmutatásait” a tüntetők felé /I. előző g./ pontban megállapítottakat, 1956. október 24.-i rádiónyilatkozatában a következőket jelentette ki: „A Petőfi-kör nevében, annak a szervezetnek nevében szólok hozzátok, amely az elmúlt hónapokban oly sokat tett az igazi demokrácia kiharcolásáért, a Rákosi-féle szégyenteljes egyéni önkény megszüntetéséért...” és amely „...a helyes célok érdekében hirdette meg a fiatalság békes tüntetését...” Déry Tibor 1956. október 28.-án elhangzott rádiónyilatkozatában vetette fel pátetikus hangon: „Amikor az első puskalövés elhangzott, kiszaladt fejből a vér: ezért te is felelős vagy. Beszéltél, lázítottál: hogy fogsz elszámolni a halottakkal?” Akkor „boldogan és büszkén” vállalta érte a felelősséget az ország-világ színe előtt. /Déry Tibor és társai bűnügyében hozott ítélet./

Végül a Legfelsőbb Bíróság Népbíróság Tanácsa Szántó Zoltán tanúvallomása alapján Nagy Imre I. r. és Jánossi Ferenc VII. r. vádlott tagadásával szemben tényként megállapította, hogy 1956. novemberében a jugoszláv követségen Jánossi Ferenc VII. r. vádlott a tanú, I., II. r. vádlott és mások jelenlétében a következő kijelentést tette: „Mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy az 1956. október 23.-án fellángolt hatalmas népmozgalmat mi kezdeményeztük, szerveztük és robbantottuk ki.” A jelen voltak a kijelentést éppúgy tudomásulvet-

ték és senki sem tiltakozott ellene, mint ahogy egy más alkalommal a szervezkedés egy másik tagja /Fazekas György/ következő kijelentése sem váltott ki ellentmondást: „...nem kell törődni az ingadozókkal. Nagy elvtárs emlékszik rá, hogy amikor a jugoszláv elvtársakkal közöltük, hogy a felkelésre vettük az irányt, akkor egy ideig ők is ingadoztak.” /Szántó Zoltán tárgyalási vallomása./ Mindezen tények összevetéséből a népbírói tanács csupán arra a ténybeli következtetésre juthatott, hogy Nagy Imre és a szervezkedés többi tagja destruktív politikai agitációjának eredményeként a szervezkedés által létrehozott mozgalom, nevezetesen a „Petőfi-kör” egyetemi fiók-körei – a szervezkedés egyes tagjainak /Tánczos Gábor, Szilágyi József, stb./ személyes közreműködésével – robbantották ki az 1956. október 23.-i tüntetést abból a célból, hogy a fennálló rendet megdöntve Nagy Imre „eszméit” diadalra vigyék, míg a szervezkedés többi tagjai /Losonczy Géza, Nagy Imre I. r., Gimes Miklós III. r., Jánossi Ferenc VII. r., és Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlottak és mások/ maguk is saját tevékenységük visszavonhatatlan eredményét látván a tüntetésben Tánczos Gáboron és a „Petőfi-kör” vezetőségén keresztül igyekeztek annak irányát megszabni és „élére állni.”

2./ A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa a szervezkedés, illetve az általa létrehozott mozgalom azon kollektív tevékenységét illetően, mellyel 1956. október 23.-tól november 4.-ig az ellenforradalom kibontakozását elősegítette – a következő tényeket rögzíti:

a./ A szervezkedés és az általa létrehozott mozgalom egyes tagjai 1956. október 23.-a és 28.-a között három olyan gócpont körül tömörültek, melyek egymással szoros kapcsolatot tartottak fenn: kicserélték értesítéseiket, kölcsönösen tájékoztatták egymást tevékenységükről és összehangolták azt. Az egyik ilyen góc a MDP Központi Vezetőségének épületében Nagy Imre I. r. vádlott személye mellett tömörült /az időközben elhunyt Losonczy Géza, Donáth Ferenc II. r., Jánossi Ferenc VII., r. vádlott és mások./

A másik góc a Budapesti Rendőrfőkapitányság Deák-téri épületében Kopácsi Sándor VI. r. vádlott mellett jött létre és tagjai voltak Szilágyi József, Aczél Tamás, Gimes Miklós III. r. vádlott, Fazekas György, Lőcsei Pál, Méray Tibor és mások. Végül az Írószövetség helyiségeiben is létrejött egy ilyen góc.

Az egyes gócokon belül 1956. október 23.-a és 25.-e között az egyes résztvevők magatartásában lehetett észlelni bizonyos megtorpanást, bizonytalanságot, kétértelműséget is, mint azt a Népbírói Tanács a vádlottak vonatkozásában alább, a tényállás C./ fejezetében rögzíti. Ebben az időszakban is azonban a kezdeményezés és az irányítás a Nagy Imre személye körül kialakult gócé volt, bár – főként 25.-e után – a Deák-téri gócban különösen Szilágyi Józsefben megvolt a hajlandóság, hogy az események kifejlődését meggyorsítandó – magához ragadja a kezdeményezést. A Népbírói Tanács utal e tekintetben Szilágyi József bűnügyében hozott ítéletnek az „angyal földi munkásküldöttség”-re és október 30.-án Szilágyi Józsefnek Nagy Imrénél történt „jelentkezésére” vonatkozó ténymegállapításaira.

Ezen időszak első szakaszában – október 23–25.-e között – előző politikai platformjukhoz, határozatukhoz való ragaszkodás az időközben elhunyt Losonczy Géza, Donáth Ferenc II. r. és Jánossi Ferenc VII. r. vádlott magatartásában fejeződött ki a legnyíltabban. Azonban – éppen a központi irányítás és kezdeményezés hatása képpen – október 25.-e és 27.-e között felzárkózott a szervezetnek 3 gócban tömörült tagsága és egyrészt Losonczy Gézának és Donáth Ferencnek a Párt fórumok előtti személyes fellépésével, másrészt Jánossi Ferenc VII. r. vádlott szervezésében különböző elnevezés és fedőnév alatt Nagy Imre I. r. vádlottnál jelentkező küldöttségek útján követelték a MDP. Vezetőségétől, hogy változtassa meg álláspontját az események értékelését illetően, teljesítve követeléseit álljon a „forradalom” élére, támaszkodjon a „felkelők” fegyveres erejére, mondja meg nyíltan, hogy az ő politikai platformjkkal ért egyet. Ezek közül a küldöttségek közül kiemelkedik az a fentebb már említett ú.n. „angyalföldi munkásküldöttség”, ahol a szervezkedés tagjai /Szilágyi József, Gimes Miklós, stb./ Nagy Imrét elveik melletti kiállásra készíteték és felvetették a Párttal való nyílt demonstratív szakítás gondolatát.

b./ 1956. okt. 28.-án, amikor a szervezkedésnek ez a koncentrált, szervezett akciója a MDP. Vezetőségét kompromisszumra készítette – az egyetem helyiségeibe összehívták a „Petőfi-kör” tagjait, a volt népi kollégistákat, írókat, általában azokat, akik a szervezkedés és illetve mozgalom tagjai, hívei, szimpatizánsai voltak és megalakították a „Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságát” /továbbiakban MÉFB./ E „Bizottság” megalakulásakor közzétett „Kiáltvány”-on /nyomozati iratok 37. kötet 198. old./ olyan híveiket szerepeltették aláírókként, mely nem az írásmű létrehozóinak összetételét jellemezte, hanem a MÉFB-et a különböző értelmiségi munkahelyek, tömegszervezetek, stb. /Egyetemi Forradalmi Bizottság, Írószövetség, Újságírószövetség, Képzőművészek Szövetsége, Zeneművészek Szövetsége, egyetem tanárikara, volt Nékoszisták, Petőfi-kör, Mefesz, stb./ „forradalmi bizottságainak” csúcsszerveként tüntette fel. A MÉFB. azonban nem ezekkel a szervekkel foglalkozott, hanem arról vitatkoztak, hogy ha a MDP. feloszlik milyen új pártot, vagy mozgalmat hozzanak létre helyébe, előkészítették Nagy Imrének Dudás Józseffel folytatott tárgyalását, Mindszenty József felé is közvetítőként igyekeztek hasznosítani magukat, az ő nevükben kezdeményezték az Országos Nemzeti Bizottság felállítását, mely azután diákokat küldött ki a vidék „felrázására”. A Nagy Imre-féle szervezkedés, valamint mozgalom ezek a tagjai az adott helyzetet ugyanis úgy értékelték, hogy bár sikerült nekük a MDP. vezetőséget kompromisszumra bírni, mégis a „baloldali restauráció veszélye” megnövekedett: a fegyveres harcok időbeni széthúzódása, a parasztság passzivitása következtében a „forradalom” ellaposodásától és a proletárdiktatúrát védő erők felülkerekedésétől kell tartaniok. /Márkus István tanú tárgyalási vallomása/. Ezt fejtette ki október 29.-én az itt összegyűltek előtt Losonczi Géza is, ez motiválta őket a „Kiáltvány”-ban foglaltaknak a „Kormány-nyilatkozattal” egyidejű közzétételére.

A „kormány-nyilatkozat”, melynek alapjául szolgáló tézisek kidolgozására Nagy Imre a szervezkedés valamennyi jelentősebb tagját /Donáth Ferenc, Losonczy Géza, Gimes Miklós, Déry Tibor, Haraszi Sándor, stb./ összehívta és ott a Deák-téri gócon Gimes Miklós III. r. vádlott által szövegezett tervezetet is figyelembevételre foglalták meg – ugyanis még mindig nem elégítette ki a szervezet tagjait abban a formában, ahogy azt a Párt fórumokon és a Nagy Imre kormány egyetlen minisztertanácsán elfogadták; ahogyan Nagy Imre a rádióban felolvasni készült. Ez a nyilatkozat ugyanis – a szervezkedés álláspontjával szemben – nem jelentette be az „ÁVH” feloszlását /miként azt a „Kiáltvány” valótlanul állítja/, hanem a rend helyreállítása után felállítandó egységes új államrendőrség megszervezésének tervével kapcsolatban tesz csupán említést az ÁVH. feloszlásáról, ugyan úgy, mint nem jelentette be a szovjet csapatok kivonását /ezt is állítja a „Kiáltvány”/ hanem azt jelenti be, hogy erről tárgyalásokat fog kezdeményezni. A leglényegesebb ellentét a két álláspont és a két nyilatkozat között az ú.n. „nemzetőrség” kérdésében mutatkozott. Ezzel kapcsolatban a kormány-nyilatkozat felhívta „mindazokat, akik fegyvert fogtak, hogy tartózkodjanak minden harci cselekménytől és fegyvereiket haladéktalanul szolgáltatassák be. – A rend védelmére és a közbiztonság helyreállítására haladéktalanul megalakul az új karhatalom a honvédség és rendőrség alakulataiból, valamint munkásság és az ifjúság felfegyverzett osztagaiból.”

A kormány-nyilatkozat e kitételének autentikus magyarázatát az az egyidejűleg kiadott belügyminiszteri utasítás szolgálja, /Kopácsi Sándor vallomása/ mely szerint az egyes karhatalmi alakulatokhoz 75 %-ban olyan nagyüzemi munkásokat kell bevonni, akik fegyvert ragadtak a párházak, stb. védelmében, míg a fennmaradó 25 % az ifjúság köréből toborozandó. A kormány ezen intézkedésének való értelme tehát az volt, hogy minden egyes karhatalmi egységnél biztosítani kell a nagyüzemi munkásság kommunista befolyását és módot kell adni az ifjúságnak is, hogy ezen befolyás alatt közreműködjön az államrend védelmében és a közbiztonság helyreállításában. Nagy Imre maga is hivatkozott a tárgyaláson arra, hogy erről tárgyaltak a Belügyminiszterrel és más illetékes személyekkel.

Ezzel szemben a MÉFB. „Kiáltványa” felhívja Nagy Imre híveit: Petőfi-kör tagjait, NÉKOSZ-istákat, stb., valamint „minden hős felkelőt”, „minden fegyveres csoportot”, hogy a „forradalom vívmányainak megőrzésére” hozzák létre ezt a fegyveres szervezetet. A „Kiáltvány” egész tartalmának figyelembevételével arra kellett következtetni, hogy e „vívmány” az értelmiség által vezetendő a „munkástanácsokra” és „forradalmi bizottságokra” épülő „független”, „semleges”, „demokratikus”, „osztályok feletti” állam lenne magánkereskedelemmel, szabad versennyel és korlátlan /!/ szólásszabadsággal. Ez a politikai koncepció a dolog természetéből kifolyóan megegyezik Nagy Imre 1955. végén, 1956. elején írásba foglalt elgondolásával /tényállás A./ fejezet 2. pont/.

c./ Ezzel az államellenes szervezkedések konspirációs gyakorlatában sem mindennapi ténnyel egyidejűleg – amikor ugyanis a szervezkedés vezetőjének rádióban elhangzott nyilatkozatával szemben a szervezkedés fedőszervének kiáltványában ugyancsak nyilvánosan nyomban úgy fejezik ki a szervezkedés tagjai elégedetlenségüket, hogy a legnagyobb nyilvánosság előtt elhangzott rádió nyilatkozatba magyarázzák bele /„...mint a rádióból már hallottátok ...”,/ amit szerettek volna hallani – ezzel egyidejűleg példátlan sajtókampányt kezdtetek a „jövendő Nagy Imre” népszerűsítésére, a Párt és az államrendhez továbbra is hű erők rágalmozására. Ennek is a MÉFB. kiáltvány adta meg az alaphangját. „Hiába mesterkedett körömszakadtáig Gerő Ernő bűnös klikkje, hiába próbálta meg elszigetelni a forradalmi tömegetől Nagy Imrét ... Egyszer s mindenkorra végetért hazánkban az a szégyenletes korszak, melyben egy néptől idegen bűnszövetkezet birtokolhatta a hatalmat és tarthatta rettegésben az igaz hazafiakat ...”

Ugyanez a lényege Lőcsei Pál: „Nyílt levél Nagy Imréhez”, Tardos Tibor: „Imre bácsi mellett vagyunk”, a Forradalmi Diákbizottság: „Nagy Imrében bizalmunk” dokumentumoknak /nyomozati iratok 37. kötet 198. oldal/, valamint Kopácsi Sándor VI. r. vádlott interjújának, Zelk Zoltán: „Kik ülnek a gépfegyverek mögött” c. cikkének.

Mindezek közös jellemvonása, hogy a szervezkedés tagjai hamis tanúvallomást tesznek arról, hogy Nagy Imre „az ÁVH. foglya” volt eddig, „kényszerítették” nyilatkozatai megtételére, Kopácsi Sándor pedig elmeséli „kiszabadításának” hőstörténetét is. /Nyomozati iratok 32. kötet 107–108 oldal./ Azt állítják, hogy Nagy Imre „fogsága” alatt „hősi” küzdelmet vívott eszményeik megvalósításáért, győzött és most amikor teljesíteni fogja kívánságait, „a jövendő Nagy Imrébe” mindannyioknak törhetetlen a bizalmuk.

Október 30.-án a Köztársaság-téri vérfürdő napján este 1/2 7 és 7 óra között, azután a rádió „hivatalos közlemény”-ként is beolvasta, hogy „a történelem színe előtt felelősségünk teljes tudatában jelentjük ki, hogy Nagy Imre, a minisztertanács elnöke a szovjet csapatok Budapestre hívásáról és a statárium kihirdetéséről nem tudott ... E rendeleteken nincs rajta Nagy Imre kézjegye ...” d./ A „jövendő” Nagy Imrébe nem is csalódtak hívei: a minisztertanácsot többé össze sem hívta, a legdöntőbb kormányzati elhatározásoknál sem hallgatta meg. De ugyan így figyelmen kívül hagyta a minisztertanács által már jóváhagyott kormány-nyilatkozatnak a teendő intézkedésekre vonatkozó enunciacióit is: mialatt Budapesten és szerte az országban a bűnözőket ezerszám engedték ki a börtönökből, a nyílt utcákon mindenki szeme láttára embervadászatok folytak, a kommunistákat, demokratákat, a proletárdiktatúrához hű hazafiakat gyilkolták, lábuknál fogva akasztották az utcák, terek fáira, holttestüket meggyalázták, megkínzott élő embereket lábuknál fogva teherautó után kötve hurcolták végig Miskolc utcáin, 3.000 foglyul ejtett hazafi élete volt az ellenforradalmár banditák kezében, – viszont Nagy Imre I. r. vádlott és szervezkedésének többi tagjai e „hős felkelőkből” ezekből a „fegyveres cso-

portok tagjaiból” gyakorlatilag megkezdte „nemzetőrségének” szervezését és felfegyverzését /egyedül a Budapesti Főkapitányságon Nagy Imre I. r. vádlott utasítására Kopácsi Sándor VI. r. vádlott több mint 20.000 fegyvert szolgáltatott ki az ellenforradalmároknak/, hogy erre a fegyveres erőre támaszkodva se-mlegesítse azokat az erőket, elsősorban pedig azt a testvéri segítséget, mely még megmenthette az országot, hogy az 1919-es gyalázat, a véres fehérterror tovább ne ismétlődjön. Ennek a „nemzetőrségnek” valódi jellegét Szilágyi József fejezte ki legnyitabban és legpregnásabban november 2.-án ismerősei előtt, amikor kijelentette, hogy ő is tud arról, hogy a „nemzetőrségben” huli-gánok, a nép esküdt ellenségei, fasiszták is benne vannak, de az ő véleménye szerint egyelőre a „főveszély” az „orosz veszély”, mert közelednek az orosz páncélos „hordák” és ezek ellen kell harcolni, összefogni mindenkiel. /Szilágyi József bűnügyében hozott ítélet./

Ezért tárgyalt Nagy Imre, a minisztertanács elnöke az általa is gazembernek ismert Iván Kováccsal, Pongráczékkal, stb. adatott ki közös kommunikét október 30.-án este a Köztársaság téri vízfürdő estéjén a gyilkos bandák egyik legelvetemültjével, Dudás Józsefekkel „sikerés” tárgyalásairól, ezért nevezte ki a „nemzetőrség” parancsnokául Király Bélát, akinek magatartása benne sem sok kétséget ébresztett, /Kopácsi Sándor és Maléter Pál vallomása/ és ez a magyarázata annak ténynek, hogy ugyancsak október 30.-án a Köztársaság-téri vízfürdő napjának estéjén a kormány-nyilatkozattal ellentétben, de a MÉFB. kiáltvány értelmében Nagy Imre I. r. vádlott saját aláírásával írásban arra ad Király Bélának utasítást, hogy a „Forradalmi Karhatalmi Bizottságot”, a „nemzetőrség” vezérkarát összetételének megfelelően elsősorban „a forradalmi harcokban résztvettek megbízottjaiból, stb.” állítsa össze. /Nyomozati iratok VIII. kötet 53. oldal./

e./ Nagy Imre I. r. vádlott, mint a minisztertanács elnöke, megbízott külügyminiszter az egyik ENSZ-hez küldött táviratában /nyomozati iratok VIII. kötet 45. oldal./ a következőket közölte: „A Magyar Népköztársaság Kormánya ezennel megerősíti, hogy minden távirat, levél és üzenet, valamint a bennük foglalt tájékoztatás, amelyet most és a jövőben Exelenciádnak küldtünk, az egész magyar kormány hivatalos álláspontját fejezi ki”, és tiltakozását jelentette be az ellen, hogy a kormány nevében küldött nyilatkozatai nem a kormány valamennyi tagjának egységes álláspontját tükröznék. Ezzel szemben tényként kellett megállapítani, hogy 1956. október 28.-a után Nagy Imre a törvényesen kinevezett kormányát teljesen fumigálta, egyetlen kérdésben minisztertanácsot nem tartott, a minisztereit olyan hivatalvezetőknek tekintette, akiknek a kormányzásban nem lehet beleszólásuk, sőt még olyan kérdésekben sem hallgatta meg őket, hogy a tárcájukhoz kit kíván elsőhelyettesükkül kinevezni, ellenben azzal, hogy a miniszterek beosztottjaival a miniszterük leváltásáról tárgyalt – lejáratta őket.

Így nevezte ki Maléter Pál V. r. vádlottat, miután az ellenforradalmárok oldalára nyíltan áttért a honvédelmi miniszter I. helyettesévé, Kopácsi Sándorral – ami-

kor még volt belügyminisztere november 1.-én – tárgyalt arról, hogy kinevezi belügyminiszternek és saját beismerése szerint is a belügyminiszter meghallgatása, sőt előzetes tájékoztatása nélkül adta ki október 30.-án a nemzetőrség felállításáról az általa is tudott belügyminiszteri rendelkezéssel ellentétes nyilatkozatát.

A törvényes kormány helyett „koalíciós” alapon az Alkotmányban ismeretlen „kabinet” elnevezésű kormányzószervet hozott létre, melyben előbb öten, később koalíciós alapon egyre több személyt – az Elnöki Tanács jogkörét kiszajátítva – „kooptált”. Felhatalmazást még csak a minisztertanácstól vagy az Elnöki Tanácstól sem kérve minden kormányzati kérdést ezen magántestületben döntöttek el, majd kiterjesztve jogkörét a minisztertanács, az Elnöki Tanács, az országgyűlés helyett is eljár, sőt végül a bírói jurisdikció is e magántestület magához ragadta: ez a „kabinet” határozta el és hajtotta végre, hogy a felkelők részéről /nyomozati iratok VIII. kötet 132. old./ Maléter Pál legyen a honvédelmi miniszter, a kormány átalakítását, a varsói szerződés felmondását, a semlegesség kinyilvánítását, Mindszenty „rehabilitálását”, ez küldözgette a sürgönyöket az ENSZ-hez, hogy a nagyhatalmak „garantálják” a kinyilvánított semlegességet.

A Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa egyrészt I. r. vádlott előadásával egyezően tényként megállapította, hogy az a hivatalos közlemény, amiszert az Elnöki Tanács saját kérésükre a minisztertanács addigi tagjait felmentette és azokat a személyeket, akik akkor már a kabinet üléseken résztvettek, kinevezte – szemenszedett hazugság volt és egy szó sem volt igaz belőle. Másrészt I. r. vádlott tagadásával szemben megállapította, hogy ez a közlemény teljes összhangban van a november 2.-i kabinet ülés döntéseivel. Egyben e vádlott tagadásával szemben ezen ülésről felvett jegyzőkönyv tartalmi valóságát, melyet éppen az akkori rádió közlemények, valamint Balogh Józsefné tanúvallomása támasz alá – a Népbírószági Tanács elfogadta.

A Népbírószági Tanács tényként megállapította azt is, hogy az időközben elhunyt Losonczy Géza a szervezkedés egyik vezetője ennek az államhatalmat bitorló magántársaságnak tagja, a szervezkedés egyik másik tagja útján Jugoszlávia budapesti nagykövetségének tagjaival konspiratív kapcsolatot tartott fenn – tanácsokat fogadott el és adatokat szolgáltatott ki.

Tehát Nagy Imre és szervezkedésének vezérkara erre a „kabinetre” támaszkodva a fehérterror vasfüggönye mögött hihetetlen gyors ütemben valósította meg azt a politikai koncepcióját, melyet már 1955. végén, 1956. elején írásban lefektetett és melyet hívei terjesztettek:

A népi demokráciával szembenálló erők gombamódra burjánzó pártjaival /napok alatt 70 különböző reakciós, fasiszta, ellenforradalmi párt és szervezet jelentette be a „kabinetnek” működését/, a gyilkos ellenforradalmi banditákkal, az osztályellenség által megszállt „forradalmi”, „nemzeti”, „munkás”, stb. „bizottmányokkal”, „bizottságokkal”, szovjetellenes szövetségben felszámolta a munkásosztály uralmát, a proletárdiktatúrát, az országot és népünket olyan

mélypontra vezette, ahol nemcsak minden becsületes ember élete, de a világ béke is kérdésessé vált és csupán a magyar nép leghűségesebb kommunista fiainak helytállása menthette meg az országot. Ezek a Szovjetunió testvéri, proletárinternacionalista segítségére támaszkodva kisöpörték ezt az ellenforradalmi maffiát, felszámolták a nyílt haza és osztály árulásukat.

Ekkor Nagy Imre I. r. vádlott rádiószózatban tiltakozott a rend helyreállítása ellen: „Itt Nagy Imre beszél, a magyar minisztertanács elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy a törvényes kormányt megdöntsék – támadást intéztek az ország fővárosa ellen! Csapataink harcban állnak, a kormány a helyén van!”

Amikor Nagy Imre I. r. vádlott e proklamációját elmondta, mint már fentebb a Népbírósi Tanács leszögezte „törvényes kormány” nemcsak de facto nem működött, de sajtó irodája fentebb már hivatkozott közleménye szerint az államhatalmat bitorló „kabinet” meg is szüntette. De ez az államhatalmat bitorló testület sem volt a „helyén”: Nagy Imre és szervezkedése vezérkarának többsége a jugoszláv nagykövet felszólítására bevonult a követség területenkívüliséget élvező helyiségeibe.

3./ A Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsa tényként rögzíti, hogy ez a jugoszláv követség épületeibe menekült társaság nem nyugodott bele, hogy az ország színe előtt lelepleződve nem sikerült céljait megvalósítani, de visszaélve a követségek épületeinek biztosított mentességekkel az államrend helyreállítása és közbiztonság megteremtése ellen tovább konspirált: az ott lévők egyrészt magát a „MSZMP. Intézőbizottságának” nyilvánítva tárgyalásokba, illetve érintkezésbe bocsájtottak

a./ a jugoszláv állam vezetőivel, azok képviselőivel, Magyarország belügyeinek olyan kérdéseibe, aminek baráti viszonyban élő államok között sincs helye /nyomozati iratok VII. kötet 360–379. oldalig/,

b./ a „koalíciós partnerek”- kel /a volt kigazda párt legreakciósabb vezetőivel/, hogy szökjenek külföldre és így módjuk legyen külföldön együttműködniök a magyar népi demokrácia ellen, /Pártai Tivadar tárgyaláson tett vallomása/

c./ közvetett úton a „Szabad Európával”, hogy vendéglátóikat is kijátszva tájékoztathassák a „világ közvéleményét” /Szántó Zoltán, Fazekas György tanúvallomása/,

d./ híveikkel, a szervezkedésnek a követségen kívül maradt tagjaival a proletárdiktatúra helyreállítása és a konszolidáció megakadályozására teendő lépésekről.

Így november 10.-e körül körkérdest intéztek, többek között a követségen tartózkodó Tánczos Gábor útján Nagy Balázshoz, hogy mi a véleményük a mozgalmuk további sorsát illetően, helyeslik-e ha a MSZP-n belül folytatják aknamunkájukat, vagy külön pártot kellene alakítaniok, illetőleg Párt- vagy „népfront” – szerű mozgalom felel meg az elképzeléseiknek. Ennek az üzenetnek ösztökélő hatása volt a „Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom” november 13.-án történt megalakításában. E szervezkedés adta azután

ki az „október 23” c. szennylapot. /Ádám György, Bohó Róbert, Tánczos Gábor tanúvallomása./

C./

Az államellenes szervezkedés fent írt keretei között e bűnper vádlottainak egyéni tevékenysége és felelőssége tekintetében a Népbírósi Tanács a következő tényeket állapította meg:

1./ A 62 éves szegényparaszti származású Nagy Imre I. r. vádlott a közgazdasági tudományok doktora, akadémikus, egyetemi tanár, volt miniszterelnök – az első világháború előtt egy kisiparosnál a géplakatos szakmát tanulta ki, majd felsőkereskedelmi iskolát végzett, frontszolgálatot teljesített, az orosz fronton hadifogságba került és itt, 1917. óta vett részt a vöröshadsereg szibériai harcaiban és a baloldali mozgalmakban, 1918. júliusában belépett a SZKP-ba. 1921-ben hazajött Kaposvárra, részt vett a Vági-féle MSZMP. tevékenységében, majd a Párt utasítására elhagyta az országot, a Szovjetunióban élt emigrációban, ott agrárkérdésekkel foglalkozott, egy ideig a Lenin iskola magyar osztályának vezetője volt, majd dolgozott a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalában is. 1939-től pedig a Rádió Magyar Osztályának volt a vezetője. A II. világháborúban önként jelentkezett katonának, majd 1942-ben visszavezényelték a Rádió Magyar Osztályára. – Felszabadulás után földművelésügyi, – rövid ideig belügyminiszter volt, – utána a Pártközpontban dolgozott, 1947 – után a Parlament elnöke lett, egyidejűleg fő foglalkozása egyetemi tanárság volt. 1951. végén élelmezésügyi, majd begyűjtési miniszter, miniszterelnökhelyettes, 1953. júniusában miniszterelnök lett. A fentebb ismertetett nézeteltérések miatt a MDP. 1955. áprilisi központi vezetőségi határozata megfosztotta minden funkciójától, majd 1955. december 5.-én a Pártból is kizárták.

E vádlott – amikor azt észlelte funkciójától való megfosztása után, hogy a fentebb meghatározott kör személye körül tömörül – eredménytelenül kezdeményezte ennek a körnek, mint „pártellenzéknek” szervezett kollektív fellépését /aláírásgyűjtés kizárásának megakadályozására/, majd nem sokkal később, amikor a kör tagjai azt kezdeményezték, hogy a kulturális terület dolgozói kollektíven lépjenek fel a terület problémáit illetően a Párt politikája ellen /írói memorandum/ – kifogásolta, hogy a szakkérdések mellett a Párt általános politikáját, gazdaságpolitikáját, stb. nem vonták be a támadás körébe, helytelenítette, hogy egyesek – e kollektív fellépés helytelenségét belátva – visszavonták aláírásukat.

Egyidejűleg – ekkor történt egyébként a Pártból való kizárása is – írásban lefektette politikai „plattformját” /tényállás A./ fejezet 2. pont/ és azt „hívei” között terjesztette. – Utasítására Gimes Miklós, Vásárhelyi Miklós, Jánossi Ferenc illegális kapcsolatot hoztak létre Georgievics Jugoszlávia budapesti követségének első titkárával és ezeket az írásműveit, melyek létezését a MDP. Központi Vezetősége előtt mélyen eltitkolta – kiküldte a jugoszláv vezetőknek. Tudtával és egyetértésével „közvetlen környezete” Losonczy Géza, Haraszi Sándor, Kardos László, stb./ különböző társadalmi szervezetekben /Írószövetség, Újság-

író Szövetség, Petőfi-kör, TTIT./ szervezték a velük egyetértőket támadásra a népi államunk ellen, az írásban lefektetett platform elveinek terjesztésére. Ezek megfelelő instruálását – ahol szükség volt maga I. r. vádlott végezte. /PI. Déry felszólalásánál üzenete, Szilágyi tervezett felszólalásának kijavítása, stb./ Ellenezte, hogy ahol nem célszerű konspiratív módszereket alkalmazzanak. Utólag tudomásulvette, hogy Losonczy és Haraszi Kéthly Annával tárgyalt a jobboldali szociáldemokratákkal való együttműködés lehetőségéről. Nem nyert viszont bizonyítást, hogy Erdei Istvánnal 1956.-ban lakásán lefolytatott beszélgetése ilyen jellegű tárgyalás lett volna. Tudomásulvette, hogy a perben vádlottként nem szereplő személy bizonyos pozíciók elnyerésének kilátásba helyezéséért október 22.-én megkezdte lényegében kormány-programjának kidolgozását és hogy vállalkozott arra is, hogy a MDP. Központi Vezetősége elé terjeszti ezt, valamint a személyi változásokra vonatkozó javaslatot. Résztvett október 23.-án délelőtt azon az illegális megbeszélésen, melyen „útmutatásokat” adtak a tüntetés szervezéséhez Tanczos Gáboron keresztül a Petőfi-kör vezetőségének, valamint az „esedékes változások” taktikai lebonyolításáról hoztak határozatot.

A vádlott e korszakbeli magatartását illetően a Népbírósi Tanács külön gondal vizsgálta azt a védekezését, hogy ő mérséklően hatott volna társaira és fékezni igyekezett őket.

E vonatkozásban a Népbírósi Tanács mindenképp előtt utal a tényállás B./ fejezet I. a./ pontjában megállapított és e védekezését megcáfoló tényre: 1956. nyarán éppen ő volt az, aki az ott megnevezetteknek követelte, hogy támadásaik ne torpanjanak meg, de ellenkezőleg fokozzák és tegyék koncentráltabbá azokat. Utal a tényállás A./ fejezet 5. pontjában megállapított tényekre és ténybeli következtetésekre és az ott rögzítettek alapján tényként nem állapíthatta meg vádlott javára, hogy ő a limine elvetette volna a konspiratív módszerek alkalmazását.

Utal a tényállás A./ fejezet 3. pontjában Déry Tibor Petőfi-köri felszólalásával kapcsolatban megállapított tényekre. E vonatkozásban arra a ténybeli következtetésre jutott a Népbírósi Tanács, hogy köztük ez a taktikai véleménykülönbség nem jelenti azt, hogy Nagy Imre I. r. vádlott álláspontja lett volna a „mérsékeltebb” irányzat. Utal továbbá a Népbírósi Tanács a tényállás B./ fejezet I. f./ pontjában foglalt arra a ténymegállapításra, hogy amikor Szilágyi József 1956. október 23.-án éjjel telefonon beszámolt Nagy Imrének Műegyetemi „szerepléséről”, Nagy Imre I. r. vádlott helytelenítette, ahogy Szilágyi József vallotta saját tárgyalásán „Nagy Imre megmosta a fejét”, mert a köztük fennálló kapcsolatra is hivatkozással uszított a tüntetés érdekében. Ehhez hozzá kell fűzni, hogy a Népbírósi Tanács Nagy Imre I. r. vádlott meg nem cáfolt védekezése alapján tényként elfogadta, hogy ugyanezen az éjszakán a Műegyetemről küldöttségileg felkeresték, felkérték, hogy menjen ki hozzájuk, beszéljen az összegyűlt tömeghez, csendesítse le őket, akadályozza meg a tüntetést, de ő e kérést elhárította magától.

Viszont összevetve e tényeket a tényállás B./ fejezet I. g./ pontjában megállapított azzal a ténnyel, hogy másnap reggel a „vezérkar” – I. r. vádlott aggályait legyőzve és közreműködésével – viszont Tánczos Gáboron keresztül a Petőfi-kör vezetőségének „útmutatásokat” adott a tüntetés szervezésére, ismét csupán arra a ténybeli következtetésre lehetett jutni, hogy a magatartásbeli eltérés is taktikai jellegű volt: I. r. vádlott sokkal óvatosabban és körültekintőbben tört az általa meghatározott államellenes célok felé, mint néhány társa, figyelme arra kiterjedt, hogy az államellenes magatartása nyomait lehetőleg eltüntesse. E vádlott védekezésében arra is hivatkozott, hogy október 23.-a után vádlott társaival és „elvbarátai”-val ellentétben tevékenységében nem igazodott az október 23.-án elfogadott határozatukhoz /tényállás B./ fejezet I. g./ pont/, hanem teljes mértékben alárendelte magát a MDP. vezetőszervei határozatának, a cselekményeiért, magatartásáért tehát nem ő, hanem azok a felelősek, akik e határozatokat hozták.

A Népbírói Tanács e vonatkozásában is vizsgálva a tényeket a következőket rögzíti:

Nagy Imre I. r. vádlott valóban 1956. október 23.-án mindaddig lakásán tartózkodott és minden nyilvános fellépéstől elzárkózott, míg az MDP. vezetősége részéről erre fel nem szólították. Ekkor – társai kíséretében – a Parlamentbe ment, ott a téren összegyűlt tömeg előtt megnyugtató jellegű beszédet tartott /amiért lehurrogták/, majd ugyancsak a MDP. vezetőségének a felkérésére megjelent annak központi székházában, ott jelen volt, amikor az ellenforradalom fegyveres leverésére vonatkozó intézkedéseket – köztük a szovjet csapatok segítségül kérését – elhatározták és ennek során olyan passzív magatartást tanúsított, melyből a határozat meghozatalában résztvevő többiek mégcsak nem is sejtették, hogy azzal Nagy Imre I. r. vádlott nem ért egyet. Ezt követően minden feltétel, észrevétel nélkül elfogadta miniszterelnökké történt jelölését, MDP. vezető szerveibe való kooptálását, általában passzívan viselkedett, véleményét nem nyilvánította a meghozni szándékozó intézkedésekről, sőt voltak olyan kijelentései és megnyilvánulásai, amelyekből csak arra lehetett következtetni, mintha a Központ Vezetőség által az eseményeknek akkor adott értékelésével és az ebből folyó intézkedésekkel /szovjet csapatok segítségül kérése, statárium – melyet ő írt alá, kijárási tilalom, az ellenforradalmi góccok katonai megsemmisítése, stb./ teljes mértékben egyetértének. Maga a vádlott vallotta, hogy a rádió azon életben maradt védői, akik az ostrom után a Központi Vezetőségnél jelentkeztek – nyilvánosan magához ölelte és hősöknek nevezte.

Nagy Imre I. r. vádlott még 1956. október 25.-én is a rádióban az ország nyilvánossága előtt kijelentette, hogy kisszámú ellenforradalmár, felbujtó, népköztársaságunk rendje ellen fegyveres támadást indított... A szovjet csapatoknak ... a harcokban való beavatkozását a szocialista rendünk létérdeke tette szükségessé. " Nyomozati iratok VIII. kötet 11–12. oldala./

A Népbírószági Tanács azonban tényként meg kellett, hogy állapítsa, hogy eközben és ezzel egyidejűleg Nagy Imre I. r. vádlott a szóban forgó intézkedések végrehajtását akadályozta: ellenforradalmi gócek felszámolásának biztosítására 1956. október 24.-re elrendelt kijárási tilalmat – Jánossi Ferenc VII. r. vádlott tanácsára – feloldotta, mert „miniszterelnöksége nem kezdődhet kijárási tilalom bevezetésével”, – a Corvin-közi ellenforradalmi góc felszámolására október 26-ra tervezett katonai intézkedések végrehajtása ellen bejelentette tiltakozását, stb. /Kovács István tanúvallomása./

Azt is meg kellett állapítani, hogy ebben az időben rendkívül sok küldöttség kereste fel, melyeket lehetőleg mindet személyesen fogadta s csak mint jellemzőt jegyzi meg a Népbírószági Tanács, hogy még a honvéd nyomdát elfoglaló, magát „ellenkormánynak” nevező kirívóan huligán elemekből álló küldöttségnek is büntetlenséget ígért és szabad elvonulásuk érdekében kitolta a kijárási tilalom kezdő időpontját. /Virág János tanúvallomása./

Azt is meg kellett tényként állapítani, hogy Nagy Imre által a Központi Vezetőség nevében fogadott küldöttségek egy része nem spontán jelentkeztek, ezek Nagy Imre I. r. vádlott azok a társai tájékoztatták a MDP. vezetőségénél történekről, a tervezett intézkedésekről, stb., akik közvetlen munkatársaként mellette „működtek” és Nagy Imrétől kapták értesüléseiket, sőt az október 26.-i íróküldöttséget Nagy Imre I. r. vádlott előzetes tudtával Jánossi Ferenc VII. r. vádlott szervezte és időzítette, értük, valamint a velük együtt fogadott „diák-küldöttségért” /amelyben diák nem igen volt/ páncélautót küldtek. Október 25.-én az Írószövetségbeli híveitől a miniszteri tárcákra olyan személyi javaslatokat kértek, ami alapvetően ellentmondott a kormány olyan összetételének, amiről a Pártközpontban tárgyalt.

Ezeknek a küldöttségeknek már eleve velük konzultált és általuk ismert álláspontját Nagy Imre I. r. vádlott a MDP. vezetősége felé, mint „közvéleményt” tolmácsolta. Bizonyítást nyert, hogy már ekkor e küldöttségek előtt Nagy Imre I. r. vádlott egyre nyíltabban kifejezésre juttatta, hogy velük ért egyet, letagadta, hogy ő adta ki a statáriális rendeletet, hogy egyáltalán tudott volna s zovjet csapatok segítségül hívásáról, megtagadta a szolidaritást az MDP. vezetőséggel a megtett intézkedésekkel kapcsolatban.

Nagy Imre I. r. vádlott magatartása, tehát ebben az időben kétértelmű volt.

A Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa már e tények összevetéséből is arra a ténybeli következtetésre kellett, hogy jusson e magatartásbeli kétértelműség mögött, nem bizonytalanság és ingadozás, nem az államellenes céljai megvalósításában megtorpanása, hanem álnokság és kétkulacsosság rejtőzött.

E következtetés helyességét alátámasztják azok a körülmények, melyek között Nagy Imre I. r. vádlott magatartásának e kétértelműségét megszüntette, hogy ezután társaival teljes összhangban nyíltan és egyértelműen törjön azoknak a céloknak megvalósítására, melyet 1955. végén, 1956. elején ő maga jelölt ki. Ez a fordulat ugyanis magatartásában akkor állt be, amikor egyrészt megghiúsult az a reménye, hogy a MDP. vezetősége az általa javasolt személyeket jelöli

a miniszteri tárcákra /Szilágyi József – belügyminiszternek, Kardos László – kultuszminiszternek, stb./ . Másrészt ekkor már azon társai részéről, kik nem ismerték magatartásának rugóit – a bizalmatlanság egyre élesebben nyilvánult meg vele szemben.

Végül harmadrészt – és ez a leglényegesebb – ezen időpontban a csoport tagjai úgy értékelték az eseményeket, hogy az ellenforradalom időbeni széthúzódnása, a parasztság „passzivitása”, stb. következtében a mozgalom ellaposodásának és a proletárdiktatúrát védő erők felülkerekedésének, a „baloldali restaurációnak” veszélye megnövekedett.

Ekkor a szervezkedés tagjainak a „jövendő Nagy Imre” népszerűsítésére a Párt és az államrend védelmében legszilárdabban harcoló ÁVH. elleni hazugság hadjáratára /tényállás B./ fejezet 2. pont. c. alpont/ Nagy Imre I. r. vádlott tette rá a koronát, aki nemcsak nem tiltakozott „elvbáratainál” ez ellen a velejéig rothadt, tudatosan hazug uszítása ellen, de október 31.-én a Köztársaság-téri vérfürdő másnapján a parlament előtti téren összegyűlt többszázfőnyi tömeg előtt így szónokolt: „Szabadságunk és függetlenségünk első napjait éljük, eltakarítottuk az útból a nagy akadályokat. Rákosi és Gerő bandáit kisöpörtük az országból. Mérhetetlenül nagy bűnök terhelik őket” ... majd kijelentette, hogy „... azt a hazugságot terjesztették, hogy én hívtam be az orosz csapatokat az országba. Ez alávaló hazugság. Az a Nagy Imre, aki a magyar szuverenitás, a magyar szabadság, a magyar függetlenség harcosa, nem hívhatta be ezeket a csapatokat.” /Nyomozati iratok VIII. kötet 18-as boríték./ Az a Nagy Imre vádlott, aki így nyilatkozott akkor, amikor a pesti utcákon folyt az ember vadászat, felelősségrevonásakor nem hivatkozhat arra, hogy ő tulajdonképpen a kommunistákkal értett egyet.

A Népbírósi Tanács nem fogadhatta el e vádlottnak azt a ténybelileg is valótlan védekezését sem, hogy ő mint a minisztertanács elnöke is fentebb leírt /tényállás B./ fejezet 2./ pont d./ alpontja/ cselekményeit és magatartását a MDP., illetve a MSZMP. vezető szervei, továbbá a „kabinet” határozatainak végrehajtásaként követte el. /E védekezés egyéb, nem ténybeli vonatkozásaira a Népbírósi Tanács a bűnösség vizsgálatánál még visszatér./

A Népbírósi Tanács a védekezés ténybeli vonatkozásaiban mindenekelőtt utal a hivatkozott helyen már megállapított arra a tényre, hogy annak amit a „nemzetőrség” felállításáért a vádlott tett sem a Párton belül létrejött kompromisszumhoz, sem a kormány-nyilatkozathoz semmi köze, az tartalmilag a MÉFB. kiáltvány állásfoglalásával egyezik. Ami pedig a kormányátalakításokat, a varsói egyezmény felmondását, a semlegesség kinyilvánítását illeti, Donáth Ferenc II. r. vádlott és Szántó Zoltán tanú vallomása, Nagy Imre I. r. vádlottnak a szembesítés során tett részbeni beismerése alapján tényként meg kellett állapítani, hogy nevezettek éppen azért tettek szemrehányást Nagy Imrének november első napjaiban, de november 4.-e előtt, mert ő még akkor sem terjesztette a Párt vezető szervei elé e megtenni szándékolt sorsdöntő intézkedéseket, amikor Tildy Zoltán IV. r. vádlott az ú.n. „kabinet” ülésen kijelentette, hogy ő a

saját pártja /a Független Kisgazdapárt/ vezetőségének a megkérdezése nélkül ily kérdésben nem dönthet.

E vonatkozásban az sem téveszthette meg a Népbírószági Tanácsot, hogy Nagy Imre szinonim fogalomként kezelte a „nemzeti egységkormányt” és a „koalíciós kormányt”. Ezzel a Népbírószági Tanács nem volt félrevezethető: nemzeti egységkormány fogalma nem tartalmazza ugyanis a proletárdiktatúra államrendjéről való letérését, míg a koalíciós kormányzás fogalmilag kizárja a proletárdiktatúra létét.

Tényként kellett azt is megállapítani, ezen intézkedések közül a legdöntőbb jelentőségű, a varsói egyezmény felmondását és a semlegesség kinyilvánítását Nagy Imre és szervezkedésének vezérkara olyan előkészítés után vitték a „kabinet” ülés elé /az utcán kiragasztott plakátok bemutatásával kezdődött a „kabinet” ülés/, hogy ezáltal a „kabinet” „tagjai” kész helyzet elé lettek állítva. /Balogh Józsefné tanúvallomásaival megerősített Tildy Zoltán IV. r. vádlott védekezése./

Ezt alátámasztja az a tény is, hogy 1956. október 31.-én amikor a „kabinetben” szó sem volt a varsói egyezmény felmondásáról Nagy Imre a Parlament előtt összegyűlt tömeg előtt már hivatkozott beszédében bejelentette, „a varsói egyezmény reánk háruló kötelezettségeinek felmondását.”

Viszont nem merült fel kellő bizonyíték arra, hogy Losonczy Géának és a szervezkedése másik e perben vádlottként nem szereplő tagjának a jugoszláv követség tagjaival október 23.-a és november 4.-e között folytatott konspiratív kapcsolatáról már akkor is tudott volna I. r. vádlott, mielőtt a követség épületébe menekült.

A követségen történekről viszont, mint a csoport vezetőjének, tudomása volt, az ő kifejezett kívánságának tett eleget a szervezkedés e perben vádlottként nem szereplő tagja, amikor a „Szabad Európával” érintkezésbe bocsátkozott és résztvett a körkérdések /tényállás B./ fejezet 3./ pont d./ alpont/ kiküldését elhatározó tanácskozáson is, a jugoszláv vezetőkkal pedig tulajdonképpen ő tárgyalta a csoport nevében is.

2./ A 45 éves, értelmiségi származású dr. Donáth Ferenc II. r. vádlott, jogi egyetemet végzett, 1932. óta résztvett az illegális Kommunista Párt tevékenységében, közben 1940-tól a „Szabad Szó”-nál mint újságíró működött. A felszabadulás után a Földbirtokrendező Tanács elnökhelyettese, majd 1948-ig földművelésügyi államtitkár volt. Ezt követően alaptalanul súlyos börtönbüntetésre ítélték, majd 1954-ben rehabilitálták, a Közgazdaságtudományi Intézet igazgatóhelyettese lett s politikai tevékenységtől vissza akart vonulni. Többoldalú befolyásra, melyek közül különösen Haraszi Sándor tanúnak a kitartó befolyása érvényesült – feladta ezen álláspontját és 1956. tavaszán csatlakozott a már akkor kialakult Nagy Imre államellenes szervezkedéséhez, megbeszéléseiken résztvett, Nagy Imre fentebb hivatkozott tanulmányai egyrészét megismerte és utána a szervezkedés szervező és propaganda tevékenységében közreműködött: A Petőfi-kör ú.n. „közgazdasági” és „kert-Magyaror-

szág” vitáinak vezetője volt, október 23-át közvetlenül megelőző napokban Debrecenben tartott előadást.

A Népbírósi Tanács vádlott meg nem cáfolt védekezése alapján megállapította, hogy ezeken a nyilvános szereplésain társainál lényegesen mérsékeltebb hangot használt, sőt nem is értett egyet társai uszításával, de ennek konzekvenciáit – a szervezkedéssel való szakítást – nem vonta le, sőt nem is lázította kapcsolatait. Az ú.n. „Kertmagyarország” vitán elhangzott ellenséges felszólalásokkal nem szállt szembe, az ellenséges uszítástól nem határolta el magát. 1956. nyarán a MDP. egyik akkori vezetője vele üzent Nagy Imre I. r. vádlottnak, hogy határolják el magukat azoktól a reakciós tömegektől, melyek nekik tapsolnak, mert hova tovább a reakció zászlajává válnak. – Donáth Ferenc II. r. vádlott ezt az üzenetet továbbította, azonban I. r. vádlott cinikus válasza ellenére továbbra is kitartott mellette és szervezkedésük mellett.

1956. október 23-án este – a Hajdúságból visszatérve, miután már tudomással bírt a tüntetésről – résztvett a SZÖVOSZ-ban tartott programszerkesztésről szóló értekezleten és ott vállalta, hogy e program mezőgazdasági részét kidolgozza, illetve ehhez átadott egy általa készített anyagot, melynek tartalmát a Népbírósi Tanácsnak nem volt módja megismerni.

1956. október 24-től 26-ig az időközben elhunyt Losonczy Gézával együtt a szervezkedésnek ők voltak azok a vezetői, akik az október 23-án Losonczy lakásán létrejött határozat megvalósításáért legkövetkezetesebben küzdöttek: a Központi Vezetőség tagjává és titkárává kooptálta a vádlottat, valamint Losonczy Gézát is a KV. Tagjának és a Politikai Bizottság póttagjának. Mindketten közös elhatározással október 24.-én funkciójukról lemondtak kifejtve, hogy a lezajlott események okát elsősorban az előző vezetés hibáiban látják, ezért elégtelennek tartják azokat a szervezeti intézkedéseket, melyeket a KV. tett, „határozott és gyökeres változtatásokat kívánnak.” A vádlottal Losonczy Géza ennek fogalmazása során közölte, hogy október 23.-án erre határozat született lakásán és helytelenítette előtte Nagy Imre I. r. vádlott magatartását, aki e határozat meghozatalában résztvett s mégsem tartja magát ahhoz. Követelték fellépésük nyilvánosságra hozatalát. Lemondásuk fenntartásával részt vettek a MDP. Központi Vezetőségének október 25–26.-i ülésén, ahol a vezetésben való részvételüket további feltételek teljesítésétől tették függővé: követelték az ellenforradalomnak „demokratikus mozgalomként” való értékelését, a fegyveres felkelőknek általános amnesztiát, a szovjet csapatok Budapestről történő azonnali kivonását, a fegyveres ellenforradalmároknak a fegyveres erők kötelékébe való beolvasztását, stb. Követeléseik alátámasztására ők is hivatkoztak a Jánossi Ferenc VII. r. vádlott által szervezett „íróküldöttség”-re, mint ami a „demokratikus” közvéleményt tükrözi. Fellépésük eredménytelen volta miatt megismételték lemondásukat, majd ellenforradalmi küldöttségekkel közölték a történeteket, lemondásukat írásba foglalták /nyomozati iratok XV. kötet 11. oldal/.

Ezt követően Losonczy Gézával együtt elhagyták a pártházat, útközben II. r. vádlott könnyebb sérülést szenvedett. Ennek ellenére október 28.-án, így sérülten résztvett /bár aktívan nem folyt bele/ azon a megbeszélésen, melyet Nagy Imre hívott össze és amelyen a szervezkedés vezérkara a „kormány-nyilatkozatot” fogalmazta meg. – Ugyancsak résztvett ezt követően Losonczy Gézával együtt a MÉFB. tájékoztató értekezletén, Dudás Józseffel folytatott megbeszélésükön.

November 1-e és 4-e között szemrehányást tett Szántó Zoltán tanúval együtt Nagy Imrének a MSZMP. Intézőbizottsága fumigálása miatt s nem értettek egyet a varsói egyezmény ilyen formában történt felbontásával.

November 4-én hajnalban viszont résztvett Nagy Imre rádiószózatának megfogalmazásában, majd ő is családjával együtt a jugoszláv követségre menekült, ahol a szervezkedés vezetőszervének, az ún. „Intézőbizottság”-nak tagja volt és résztvett a tényállás B./ fejezet 3. pontjában írt tevékenységek elhatárolásában.

E vádlott arra hivatkozott, hogy a jugoszláv követségen és ezt követően ő már kezdte belátni, hogy helytelen utakon járnak és csupán azért tartott ki Nagy Imre mellett, mert őt rossz befolyás alatt álló személynek tekintette és helyes irányban akarta befolyásolni. A Népbírósi Tanács megállapította, hogy sokkal inkább I. r. Nagy Imre vádlott befolyásolta Donáth Ferencet, mint viszont.

3./ A 41 éves, értelmiségi származású Gimes Miklós a felszabadulás előtt orvosnak készült, de egyetemi tanulmányait nem fejezte be. A munkásmozgalmában 1942. óta vett részt. Felszabadulás után újságíró lett, 1955-ben a Pártból kizárták, 1956. augusztusában azután hatálytalanították a kizárási határozatot. Már 1955-ben az elsők között csatlakozott a Nagy Imre köré tömörülő csoporthoz, azok közé tartozott, akik az általuk elkövetett szektáns hibákat azáltal akarták jóvátenni, hogy visszatérjünk a többpártrendszerre és a proletárdiktatúrát adjuk fel. Barátai is /Lőcsei Pál, Fazekas György, stb./ bevonta a csoportba. Nagy Imre I. r. vádlottól megkapta írásműveit és annak ismeretében résztvett a szervezkedés megbeszélésein, újságcikkeiben is / „kétéle igazság”, „Legyen világhosszág”, nyomozati iratok XVIII. kötet 287–288. old./ ezeket az eszméket terjesztette. 1956. nyarán ő tett javaslatot arra, hogy a szervezkedésben, illetve mozgalomban résztvevők tevékenységének összehangolására és irányítására illegális bizottságot hozzanak létre. Mint fentebb már megállapította a Népbírósi Tanács ezt a javaslatát Nagy Imre I. r. vádlott nem fogadta el.

1956. október 22.-én résztvett a SZÖVOSZ-ban programszerkesztés céljából összehívott értekezleten és vállalta a külpolitikai rész elkészítését.

1956. október 23.-án délelőtt résztvett Losonczy Géza lakásán megtartott értekezleten, ahol a további tennivalók felett döntöttek.

Október 23.-tól 27.-ig a Szabad Nép szerkesztőségében tartózkodott és a szer-

kesztőbizottság vezetőinek távolléte folytán lényegében ő vezette a szerkesztőséget. – Október 27.-én a Budapesti Rendőrfőkapitányság épületébe ment ott résztvett a szervezkedés eme góciának megbeszélésein, résztvett annak elhatározásában, hogy az ú.n. „angyalföldi munkásküldöttség” keresse fel Nagy Imre I. r. vádlottat és eszméi melletti nyílt kiállásra készítse. Tagja és egyik hangadója volt e küldöttségnek. E fellépésének eredményeként Nagy Imre I. r. vádlott már ekkor felkérte, hogy – amennyiben győzni fog álláspontjuk – társaival ő készítse el rádiónyilatkozatának tervezetét. Az éjszakát a Deák-téri Főkapitányságon töltötte, ahol előbb Jánossi Ferenc VII. r. vádlott, majd Haraszti Sándor tanú értesítette őt arról, hogy „álláspontjuk győzött”. Ekkor megszovegezte az ígért tervezetet, október 28.-án reggel társaival együtt azt elvitte Nagy Imre I. r. vádlottnak, akinél a szervezkedés legjelentősebb tagjai gyűltek össze a nyilatkozat-tervezet megbeszélésére. Ezen a megbeszélésen is résztvett, tervezetének több pontja a Nagy Imre-féle tervezetbe is bekerült. /:Nagy Imre ezt a tervezetet jóváhagyás végett a Párt vezetőinek és a minisztertanácsnak bemutatta és az változtatásokat is eszközölt rajta, mint azt már fentebb a Népbírói Tanács megállapította.:/

1956. október 29.-én Lőcsei Pállal, Kende Péterrel és a Szabad Nép más jobboldali munkatársaival együtt létrehozták a „Magyar Szabadság” c. napilapot, melynek első számában a program adó vezércikket Gimes Miklós III. r. vádlott írta. E cikkében állást foglal a „semleges” „népképviselési” demokráciára való visszatérés mellett, azt állítja, hogy a „dicső forradalmunk”-ban elvértve azért jelentkeztek reakciók, népellenes, haladásellenes „törekvések” is, mert a „Rákosi, Gerő-féle klikk bűnösen visszaélt a magyar nép türelmével”. Tényként állapította meg viszont a Népbírói Tanács azt is, hogy Gimes Miklós III. r. vádlott a „Magyar Szabadság” c. lap első számának megjelenése után a szerkesztőségből kivált, mert időközben a Szabad Nép Székházát Dudás József banditái elfoglalták, ott embereket kínoztak és gyilkoltak és így III. r. vádlott nem látta biztosítottnak, hogy saját politikai koncepciója alapján viheti tovább a lapot. E kérdésekben társaival nézeteltérése támadt.

Ennek ellenére politikai álláspontját és a szervezkedéshez való kapcsolatát ezután sem vette revízió alá, sőt november 4.-e után közvetlenül, amikor a vezérkarból ő maradt a követségi épületen kívül tevékenységét maximálisan fokozta: november 6–8-a körül e perben vádlottként nem szereplő személyekkel együtt Gimes Miklós III. r. vádlott által szerkesztett röpcédulát, mintegy 400 példányban sokszorosították és terjesztették. E röpcédula tartalma az volt, hogy Nagy Imre él, biztonságban van és a magyar nép úgy harcoljon, hogy ezzel a szovjet hatóságokat és kormányt Nagy Imrével való tárgyalásokra kényszerítse. November 13.-án délelőtt 11 órakor az Újságíró Szövetség az Írószövetség helyiségében megtartott gyűlésén, délután pedig a Műszaki Egyetem Hess András téri központi kollégiumában vett részt egy diákgyűlésen, ahol – mind két helyen – lényegében azt fejtegette, hogy a „törvényes kormány – Nagy Imre kormánya” és amíg azt a szovjet hatóságok és kormány el nem

ismeri és tárgyalásokba nem kezd Nagy Imrével, addig nem szabad a „harcot” feladni.

Az utóbbi gyűlésre Herpai Sándor hívta meg, mert az előző nap e tanú azt észlelte, hogy e diákok hajlanak a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elismerésére és a konszolidáció érdekében együtt akarnak vele működni.

Eredményes uszítása után ugyancsak Herpai Sándor tanú hívására Gimes Miklós III. r. vádlott is megjelent Bohó Róbert tanú lakásán, ahol több – e perben vádlottként nem szereplő – elvbarátunkkal a politikai helyzetet megvitatták. E megbeszélésre vitte el az időközben külföldre szökött Nagy Balázs a jugoszláv követségen székelő „intézőbizottságnak” Tánzos Gábor tanú által közvetített üzenetét. Ezen üzenet tartalmát illetően utal a Népbírói Tanács a tényállás B./ fejezet 3./ pont d./ alpontjára.

Tényként rögzíti a Népbírói Tanács, hogy a megbeszélésen résztvevők közül egyesekben az üzenettől függetlenül is felmerült, hogy „tenni kellene valamint” a konszolidáció ellen, sőt az ezzel kapcsolatos tervek megbeszélésére hívták össze a megbeszélést. A vita eredménye lényegében a következőkben foglalható össze:

Létrehozták a „Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom” elnevezésű /a név Gimes Miklós III. r. vádlottól ered/ illegális államellenes szervezkedést. Elhatározták, hogy a jelenvoltak ennek vezetőgárdájaként fognak a következőkben működni. Megbeszélték, hogy mi mely területen és körben fogja tevékenységét kifejteni, vezetőségválasztottak. A mozgalom politikai platformjaként a MÉFB. ismert kiáltványát fogadták el azzal, hogy a változott viszonyokra tekintettel szükséges korrekciókat azon Ádám György és Gimes Miklós fogja eszközölni. /A perben nem merült fel adat arra, hogy ez megtörtént volna./ A mozgalom feladatául mindazoknak az erőknak a laza, nem szervezett szerű – „népfrontszerű” összefogását és irányítását jelölték meg, akik a november 1.-i státusquo alapján állnak, vagyis szemben állnak az MSZMP-vel és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánnyal. A befolyásolás, irányítás módjaként pedig azt határozták el, hogy a legtekintélyesebb tudósokból, írókból, művészekből újjáalakuló Magyar Értelmiségi Forradalmi Tanácsot fogják felhasználni legális szervként a közvélemény megnyerésére és itt befolyásukat az irányban is érvényesítik, hogy álláspontjukat a kormány felé ez képviselje. /A per során nem nyert tisztázást, hogy e vonatkozásban mi történt./ Egyben azt is elhatározták, hogy a mozgalom illegális „szervezési” lapjaként Gimes Miklós szerkesztésében létrehozzák az „Október 23.”-a címet viselő röplapot, melynek technikai előállítását és terjesztését e perben vádlottként nem szereplő személyek vállalták.

Gimes Miklós mint az „Október 23.”-a c. lap szerkesztője összehívta munkahelyén újságíró elvbarátait és felszólította őket e lap szerkesztésében való közreműködésre. Ennek eredményeképpen az időközben külföldre szökött Kende Péter és más e perben vádlottként nem szereplő személyek vállalkoztak a közreműködésre és Gimes Miklós III. r. vádlott szerkesztésében letartóztatásáig

4 számot, ezt követően Kende Péter szerkesztésében mintegy 6–8 számot megírtak, a november 13.-án kijelölt személyek útján 300–500 példányban sokszorosították és terjesztették. Ezen illegális szennyirat tartalmát illetően a Népbírószági Tanács azon túl, hogy utal az iratoknál elfekvő és a tárgyaláson ismertetett példányokra /nyomozati iratok XVIII. kötet 303–320-ig, 348–354. oldal/ leszögezi, hogy e minősíthetetlen hangú, nívótlan, gyalázkodó cikkek gyűjteményeiben olyan fasiszta hangnemben mocskolták a Pártot, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt, a Szovjetuniót, a szovjet hadsereget és szólították fel a dolgozókat ellenállásra, ami még ennek a szervezkedésnek a történetében is példátlan. Ennek védhetetlenségét maga a vádlott is belátta, amikor utolsó szó jogán kijelentette, hogy „azután ami itt e perben elhangzott nekem nem sok mondanivalóm lehet. Értelmetlen dolog lenne, ha szavakkal próbálnék hadakozni a tények ellen.”

A Népbírószági Tanács tényként megállapítja, hogy Gimes Miklós III. r. vádlott 1956. november 4. és 25.-e között számos olyan megbeszélésen vett részt, melyet különböző lakásokon a Nagy Imre szervezkedés tagjai és szimpatizánsai tartottak. Ezekben a megbeszéléseken a vádlott képviselte a legintrazinenesebb álláspontot. Kijelentette, hogy „ha a magyar nép nem akar szocializmust, akkor nem lehet rákényszeríteni,” a marxizmus „elavult” voltát bizonygatta és társait arra igyekezett rábírní, hogy semminémű közösséget ne vállaljanak az MSZMP-vel, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányval, a Pártba ne lépjenek be, felajánlott funkciókat ne fogadjanak el, stb.

4./ A 69 éves, értelmiségi származású Tildy Zoltán IV. r. vádlott eredeti foglalkozása református lelkész volt. Már a felszabadulás előtt a Független Kisgazdapárt egyik szervezője és vezetője, a felszabadulás után miniszterelnök, majd 1948-ig a köztársaság elnöki tisztét töltötte be. Köztársasági elnöksége alatt veje, Cholnoky Viktor kémkedett a köztársaság ellen, ezért halálra ítélték és kivégezték. 1948-tól 1954-ig maga a vádlott is ún. „házi őrizetben” volt, ezt követően nem kapcsolódott be újra a politikai életbe, 1956. október 23-a után, amikor a Párt vezetőinek felkérésére megnyugtató jellegű rádiónyilatkozatot tett, majd a Nagy Imre kormányban államminiszter lett. Mint államminiszter a titkárságaként olyan reakciós elemekkel vette körül magát /dr. Hámosi Zoltán, stb./, akik nevében intézkedtek, szélsőségesen reakciós elemeket állami funkciókba helyeztek, stb. A perben nem lehetett felderíteni, hogy ezen intézkedések közül melyekre adott a vádlott valóban megbízást, melyekről tudott előzetesen, illetve utólag, s így e vonatkozásban a Népbírószági Tanács csak azt a tényt állapította meg, hogy a szóbanforgó személyeknek lehetőséget nyújtott arra, hogy nevében ezeket az intézkedéseket megtegyék.

Maga Tildy Zoltán IV. r. vádlott is gyorsan áttekintette a politikai helyzetet, felismerte Nagy Imre és szervezkedése proletárdiktatúraellenes tendenciáját, s minthogy az megegyezett saját politikai felfogásával, előmozdította azt. Már október 28.-án a Parlamentben tartott megbeszélésen, majd mint a „kabinet” tagja az október 30.-i ülésen követelte az egypártrendszer felszámolását a ko-

alíciós pártoknak a kormányzásba bevonását, és aktív közreműködésével sikerült is november 2.-ra Nagy Imrének elérni, hogy ez a kormányzást bitorló magántársaság Nagy Imrén és Losonczy Gézán kívül három kisgazda, három szociáldemokrata, 2 parasztpárti tagból álljon és ezzel kiszorítsák az Elnöki Tanács által miniszternek megválasztott kommunistákat a kormányzásból. Október 30.-án rádió-nyilatkozatában is hangsúlyozta, hogy mielőbb alakítsák meg a független kisgazdapártot, mert a kormányzás munkájába be kell kapcsolódnok. Mint jellemző tényre mutat itt rá a Népbírószági Tanács, hogy e rádió-nyilatkozat eredeti fogalmazványán /nyomozati iratok XXI. kötet 17. oldal./ Tildy Zoltán a „Népköztársaság” kifejezést „Köztársaság” kifejezésre javította át, a „szocializmus” szót kihúzta, stb., oly bizonyos volt az általa előmozdított törekvések sikerében.

Tildy Zoltán IV. r. vádlott Mindszenty József kiszabadítása, Budapestre való felhozatala és „jogaiba visszaállítása” tekintetében is igen aktívan és kezdeményezően lépett fel, résztvett a fentebb már érintett ú.n. „rehabilitációs nyilatkozat” elkészítésében, kétízben is tárgyalt Mindszentyvel és lényegében ő tette lehetővé neki, hogy közvetlenül, minden ellenőrzés kikapcsolásával mondja el emlékezetes „szózatát”.

Tényként állapította meg a Népbírószági Tanács, hogy a már fentebb említett október 30.-i rádió-nyilatkozatában önkényesen – még Nagy Imrével sem beszélve meg – jelentette be Magyarország ENSZ. képviselőjének azonnali hazarendelését, november 2.-i sajtónyilatkozatában /nyomozati iratok XXI. kötet 24. oldal/ kijelentette, hogy „semleges államként akarunk élni s ezért a varsói szerződést is felmondtuk”, majd egy megbeszélésen ehhez azt is hozzáfűzte, hogy ha a varsói szerződés felmondása miatt harcra kerül a sor, akkor „ellenállunk.” /Pártai Tivadar tanúvallomása./ Éppen ezért az ő felelőssége vonatkozásában nem tulajdonított jelentőséget a Népbírószági Tanács annak a ténybelileg való védekezésének, hogy a varsói szerződés felmondása, semlegesség kinyilvánítása tekintetében Nagy Imréék, a „kabinetet”, s benne őt is kész tények elé állították.

Ezzel szemben a Népbírószági Tanács a bűnösség alapjául szolgáló tényállásból kirekesztette azt a tény, hogy november 3.-án telefonon Nagy Ferencsel érintkezésbe lépett. Igaz ugyan, hogy ez a telefonérintkezés létrejött, de ennek tartalma tekintetében csupán azt lehetett megállapítani, hogy Tildy Zoltán IV. r. vádlott azt közölte Nagy Ferencsel, hogy ne jöjjön haza, nincs reá szükségük, és ha segíteni akar nekik, akkor az iránt intézkedjék, hogy a „Szabad Európa Rádió” mérsékelje a hangját a Nagy Imre kormányval szemben.

Nagy Imre I. r., Donáth Ferenc II. r. és Tildy Zoltán IV. r. vádlott ényelődásai között a legélesebb ellentét Nagy Imre november 4.-i „rádió szózata” előkészítése tekintetében volt. Nagy Imre I. r. vádlott mindenáron e társaira akarta a felelősséget hárítani az általa elmondott rádió-nyilatkozatért azt állítván, hogy míg ő telefonon különböző vonatkozásokban intézkedéseket tett II. és IV. r. vádlott fogalmazta azt meg és neki még elolvasni sem volt nagyon ideje

azelőtt, hogy a rádióba beolvasta. A Népbírószági Tanács vádlott tagadásával szemben nem látta bizonyítottnak, hogy Tildy Zoltán IV. r. vádlott a szövegezésben részt vett volna, viszont tényként megállapította, hogy a nyilatkozat rádión történt elhangzása után ő adott utasítást arra, hogy az ENSZ. főtthkárához továbbítsák ezt, mintahogy ő adott engedélyt Háty Gyulának arra, hogy az emlékezetes segélykérő Írószövetség-i nyilatkozatot a rádióba beolvashassa. Végül a Népbírószági Tanács tényként állapította meg azt is, hogy ez utóbbi engedély adást követően azalatt a többmint félév alatt, amíg szabadlábbon volt – mitsem tett a konszolidáció és a proletárdiktatúra rendjének helyreállítása ellen.

5./ A 41 éves, dzsentri családból származó Maléter Pál V. r. vádlott 1942-ben elvégezte a Ludovikát, mint hivatásos főhadnagy szovjet területen felderítő szakasz parancsnoka volt, majd átállt a szovjet csapatokhoz s ejtőernyős partizánként harcolt a szovjet csapatok oldalán. Felszabadulás óta is hivatásos tiszt, ezredes, mindvégig parancsnoki beosztásban működött, MKP., MDP. tagja volt, – kétszer nősült, első házasságából 3 kiskorú gyermeke van. A perben vele kapcsolatban nem merült fel adat arra, hogy Nagy Imre államellenes szervezkedésével 1956. október 23.-a előtt kapcsolata lett volna, sőt a per adatai szerint ebben az időben szembeállt minden államellenes irányzattal. Viszont 1956. október 25.-én a Kilián laktanya megtisztítására kapott parancs végrehajtása során megingott: tűzharc közepette érte utol annak az állítólagos parancsnak a híre, hogy kivágott címerű nemzetiszínű zászlóval – az ellenforradalom jelképével – kell a kaszárnyákat fellobogózni, ezt a felkelők előtti kapitulációként értelmezte, érintkezésbe lépett a Corvin-közi ellenforradalmi csoporttal és ezt közeledésre, tárgyalásokra alapnak találta. A Népbírószági Tanács azonban vádlott védekezésével összhangban azt is megállapítja, hogy ekkor még nem vált a zendülők vezérévé, sőt bizonyos kettősség, kétértelműség nyilvánult meg magatartásában, tárgyalásokat is folytatott a Corvin-közi-ekkel, egyidejűleg a Kilián laktanya megtisztítására alakulatával fegyveres akciókat is folytatott. Magatartásának e kétértelműsége, valamint bizonyos telefonbeszélgetések lehallgatása folytán széleskörben elterjedt „átállásának” híre, mely ellen a vádlott ebben az időben még tiltakozott is. Amikor azután arról értesült, hogy a kormány és a Párt politikájában alapvető változás az ellenforradalmi események átértékelése várható, ezt megelőzendő hivatalosan bejelentette a HM. ügyeletesének, hogy többé nem hajlandó a honvédelmi miniszter parancsának engedelmessé válni, átállt egységével együtt a „felkelők”, az ellenforradalmárok oldalára. Váradi tanúnak a Corvin-közi-ekkel fegyverletételről folytatott tárgyalásán már, mint az egyik felkelő egység parancsnoka jelent meg és terjesztett elő követeléseket. /A vádlott e tény tekintetében beismerésben volt, csupán azt vitatta, hogy bejelentése október 28.-án 13 óra 15 perckor történt volna, míg a tanúvallomások /Szanati József és Szűcs Miklós tanúk, Kovács István tanú által alátámasztott vallomása/ szerint ez mindenképpen a tűzszünet elrendelése előtt jóval, esetleg előző nap késő délutánján

történt. A Népbírószági Tanács vádlott állításával szemben e tanúk vallomására alapította a tényállást, ugyanis 28.-án 13 óra 20 perckor már a rádió is közölte a „tűzszünetre” vonatkozó parancsot. E parancs ismeretében a honvédelmi miniszter parancsainak az engedelmesség megtagadása logikus főtől – már pedig a vádlott az – csak abban az esetben lenne elképzelhető, ha az illető nem az ellenforradalmárok oldalára kívánt volna áttérni, hanem a tűzharcot kívánta volna ellenük továbbfolytatni. Ezt azonban magáról a vádlott sem állítja./

Ezt követően egyik oldalon megkezdődött a sajtóban, mint a „fegyveres felkelő erők parancsnokának”, a Kilián laktanya „hős védőjének” népszerűsítése. /Pl. Magyar Honvéd november 2.-i szám: nyomozati iratok XXV. kötet 92. oldal./ egyidejűleg Nagy Imre I. r. vádlott mint a „felkelők” képviselőjét előbb honvédelmi miniszter helyettesének, majd honvédelmi miniszternek „nevezte” ki. Ekkor már a sajtón keresztül is köztudottá vált Maléternek és a Corvin-közieknek a szovjet haderő elleni fegyverbarátsága olyannyira, hogy Nagy Imrét többen figyelmeztették is, hogy e kinevezést a Szovjetunió provokációnak tekintheti Maléternek a sajtó útján is publikált szovjetellenes kijelentése miatt. /:Nagy Imre I. r. és Maléter Pál V. r. vádlott egybehangzó védekezése szerint Malétert nem a „felkelők” részéről nevezték ki e tisztségekre, hanem a MSZMP. javaslatára. E védekezésüket nemcsak a már hivatkozott hivatalos sajtó kommuniké, de Donáth Ferenc II. r. vádlott vallomása is megcáfolta./

Ugyanakkor tényként megállapítja a Népbírószági Tanács, hogy Maléter Pál V. r. vádlott, mint felkelő vezér, mint a „fegyveres felkelő erők” parancsnoka több ízben hangoztatta, hogy Nagy Imre oldalán áll és az ő célkitűzéseit támogatja.

A tárgyaláson felvett bizonyítékok alapján a Népbírószági Tanács a – szembesítés során tett saját beismerését is figyelembevéve – tényként leszögezi, hogy az ellenforradalmárok oldalára áttért Maléter Pál V. r. vádlott 1956. október 30.-án a budapesti Pártbizottság ostromának napján a kora reggeli órákban a Corvin-köziektől átvette azt a foglyukat /Virág János/, akit azzal gyanúsítottak, hogy a HM. beépített embere és ezért attól kellett tartaniok, hogy elárulja eme aljas tervüket /a Pártház ostromát/. Maléter Pál V. r. vádlott e foglyot estig a Kilián laktanya fogdájában tartotta, majd miután három személy /„felkelők”/ jelentették neki, hogy a „parancsot végrehajtották, a Pártházban az ellenállást felszámolták” – a foglyot szabadon bocsátotta.

E tények alapján a Népbírószági Tanács arra a ténybeli következtetésre jutott, hogy Maléter Pál V. r. vádlott, mint a „fegyveres felkelő erők parancsnoka” előzetesen tudott a Pártház ostromáról és annak „sikerét” előmozdította.

E vádlott izzó szovjetellenessége nemcsak sajtónyilatkozataiban, Corvin-köziekkel kötött fegyverbarátságban jutott kifejezésre, hanem – s ezt tényként rögzíti a Népbírószági Tanács – a különböző fegyveres erőket a szovjet csapatok ellen tömörítette parancsnoksága alatt, a Corvin-köziek felé írásos parancsot is adott /nyomozati iratok XXV. kötet 79. oldal/ szovjet csapatok elleni támadás-

ra, előkészületeket tett, hogy a Kilián laktanyát a „végsőig” tartani tudja a szovjet csapatokkal szemben /Egervári László és Szűcs Miklós tanúk vallomása/. – Parancsot adott hadműveleti tervek készítésére, arra az esetre, ha a szovjet csapatok nem hagyják el az országot /beismerő vallomása/ és utasítást adott Mecseri tanúnak a Budapestre vezető utak eltorlaszolására /e parancsát részben végre is hajtották/. Végül is odáig züllött, hogy november 1.-én Cowley angol követségi katonai attasétól, amikor ő mint a felkelők hadügyminiszter helyettesét a Kilián laktanyában meglátogatta – a szövetséges szovjet hadsereggel kapcsolatban – katonai tanácsokat fogadott el. Tényként rögzíti a Népbírószági Tanács Molnár József tanúvallomása alapján azt is, hogy e látogatás során nevezettnek engedélyt adott a vádlott arra is, hogy a kilőtt szovjet harckocsikat tanulmányozza erre az engedélyre azonban nevezettnek szüksége – az adott körülmények között – nem volt. Ugyanezen nap reggelén hat külföldi újságíró fogadott, akiknek benzines palackokat mutatott azzal, hogy ilyen fegyverekkel verték ki a szovjet csapatokat.

6./ A 36 éves, munkás származású, Kopácsi Sándor VI. r. vádlott 1937 óta vett részt – miként apja, anyja, egész családja is – a munkásmozgalomban, a II. világháború végén partizántevékenységet folytatott, a felszabadulás után a rendőrségen helyezkedett el, rendőr ezredes lett, utolsó beosztása a Budapesti Rendőrfőkapitányság vezetője volt. A népbírószági tanács vádlott több oldalról alátámasztott védekezésével összhangban tényként megállapította, hogy e vádlott hosszú, kitartó befolyásolás – az ő szavai szerint „behálózás” – után közvetlenül az 1956. október 23.-i tüntetést megelőzően jutott el a szervezkedéssel akarategységig és ennek eredményeként 1956. október 23.-án délelőtt Szilágyi József ismételt kérésére ígéretet tett, hogy felettesei parancsát megsegezve nem lövet a tüntetőkre.

Október 23.-a és 26.-a között az ő magatartását is bizonyos felemáság jellemzi: egyrészt a rendőrség szempontjából extránus személyeket, a szervezkedésbeli társait befogadta a Rendőrkapitányság épületébe, az egyik hivatali helyiséget rendelkezésükre bocsátotta és módot adott nekük arra, hogy beosztottjait is ezek befolyásolják, eltúrte, hogy az ellenforradalmi góc alakuljon ki mellette /a perben nem merült fel adat, hogy ezt ő kezdeményezte volna –, különböző ellenforradalmi csoportokkal tárgyalásokat folytatott, másrészt ebben az időben még harcolt az ellenforradalmárok ellen és beosztottjait is harcra utasította. Ezt a felemás helyzetet társai befolyására 1956. október 26.-án akként számolta fel, hogy a kerületi kapitányságok felé olyan utasítást adott ki, hogy az ellenforradalmárokkal tűzharcba ne bocsátkozzanak, ha megtámadják őket, vonuljanak vissza. Ezt követően a belügyminiszter már hivatkozott utasításával ellentétben az ő hivatali helyiségében, részvételével folytak a „nemzetőrségnek” a szervezkedés célkitűzésének megfelelő előkészítése és szervezése. Ennek eredményeként október 30.-án este Király Béla és Kopácsi Sándor VI. r. vádlott beszámolt Nagy Imre I. r. vádlottnak addigi előkészítő tevékenységükről, melyet I. r. vádlott jóváhagyott, megerősített és Király Bélát

a „nemzetőrség” parancsnokává, Kopácsi Sándor VI. r. vádlottat pedig helyettesévé nevezte ki, egyben utasította utóbbit a „nemzetőrség” felfegyverzésére. Ennek eredményeként több mint 20.000 fegyvert osztottak ki a legkisebb ellenőrzés nélkül ellenforradalmárok, huliganok, stb. között.

A két interjúval résztvevett abban az uszítóhadjáratban is, melyet a szervezet tagjai Nagy Imre népszerűsítésére folytattak /tényállás b./ fejezet 2. pont c./ alpontja/.

Ezt követően Király Béla és Maléter Pál között e vádlott erősen háttérbe szorult, november 5.-én pedig, amikor társai után a jugoszláv követségre akart feleségével együtt menekülni – elfogták. Meg nem cáfolt védekezése alapján a Népbírószági Tanács tényként állapítja meg, hogy Szilágyi József Kopácsi kislányát a követségre bevitte és eme elhatározásában a vádlottat e tény is motíválta.

7./ A 42 éves kisiparos családból származó Jánossi Ferenc VII. r. vádlott eredetileg tanári oklevéllel is bíró református lelkész, tüdőbeteg 1943. Ukrajna területén, mint tábori lelkész teljesített katonai szolgálatot, 1944. februárjában fogságba esett. A felszabadulás után a honvédelmi minisztériumban a nevelési osztályon teljesített szolgálatot, majd ezredesként a politikai főcsoportfőnökség helyettes vezetője volt, 1951-ben tartalékos vezérőrnaggyá léptették elő, s egyben a Népművelési Miniszter első helyettese lett, 1954-től 1955 májusáig a Hazafias Népfront főtitkára volt, majd innen történt leváltása után a Petőfi Múzeum főigazgatója lett. 1956. júniusában a Pártból – melynek felszabadulás óta tagja volt, kizárták, katonai rangjától megfosztották. Nagy Imre I. r. vádlott veje. E rokoni kapcsolat folytán apósa politikai magatartásának elképzeléseinek kiszolgálója, attól kezdve pedig, hogy Nagy Imrét funkcióitól megfosztották titkári, szervezői tevékenységet fejtett ki személye körül. Erre a szervezkedés terebélyesedése arányában egyre inkább módja nyílt, sőt szüksége is felmerült: összekötő szerepet játszott a szervezkedés tagjai és Nagy Imre között, ő tartotta szorosabban a kapcsolatot az Írószövetséggel, amikor Nagy Imre elhatározta, hogy írásműveit eljuttatja a jugoszláv vezetőkhez /tényállás a./ fejezet 6./ pont/ konspiratív módon őt hozta össze Gimes Miklós III. r. vádlott Georgejeviccsel. Rendszerint résztvevett azokon a megbeszéléseken, amelyekben Nagy Imre is megjelent, így a már fentebb többször érintett október 23.-án d.e. Losonczy lakásán tartott értekezleten is, ahol őt bízták meg, hogy a személyi kérdésekben hozott döntéseiket jegyezze. /Ezt a feljegyzést később – mint már fentebb megállapította a Népbírószági Tanács – elégették.:/ 1956. október 23.-a után is, mint Nagy Imre „kísérője” került a Pártközpontba, s innen ment el október 25.-én az Írószövetségbe a küldöttség megszervezésére, majd miután visszatért a Pártközpontba páncélautót küldött e küldöttségért. Tényként leszögezi a Népbírószági Tanács, hogy e vádlott és más, e perben vádlottként nem szereplő társai továbbították az ellenforradalmárok, szervezkedésben társaik felé a Nagy Imrétől kapott értesüléseiket, a készülő intézkedésekről, állásfoglalásokról, stb. Így október 27.-én a Deák-téri góccukat is –

Nagy Imre egyenes megbízásából – ő értesítette, hogy „győzött” az álláspontjuk. – Hozzá fordult levélben /nyomozati iratok 35. kötet 213. oldal/ Király Béla is és rajta keresztül ajánlotta fel „szolgálatait” Nagy Imrének, ennek továbbítására azonban nem került sor, mert amikor Jánossi Ferenc VII. r. vádlott a levelet megkapta, akkor már Király Bélát pozícióba helyezték. – November 2.-án apósa ismét vezérőrnaggyá nevezte ki és a HM. nevelésügyi főcsoportfőnökség vezetésével bízta meg. November 4.-én apósával és családdal együtt ő is a jugoszláv követségre menekült és ott a szervezkedés tagjai előtt tette meg azt a kijelentést, hogy „Mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy az 1956. október 23.-án fellángolt hatalmas népmozgalmat mi kezdeményeztük, szerveztük és robbantottuk ki.”

8./ A 41 éves alkalmazotti származású Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlott a felszabadulás előtt az egyetem jogi fakultásán 4 félévet hallgatott, de egyetemi tanulmányait nem fejezte be. A munkásmozgalomban ő is résztvett. Felszabadulás után mint újságíró a Szabad Népnél helyezkedett el, majd 1950–51-ben a Népművelési Minisztérium tájékoztatási főosztályának lett a vezetője. 1951. májusától a „Művelt Nép” c. folyóirat, 1952–54. „Vengrija” c. folyóirat szerkesztője, 1954–55-ben a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnökhelyettese volt, 1956. januárjában a Pártból kizárták.

Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlott is egyike volt azoknak, akik a kezdet kezdetén már csatlakoztak a Nagy Imre köré csoportosulókhöz, résztvett ennek a csoportnak szervezkedésé változtatásában, /„írói memorandum”/ majd tevékenysége a szervezkedés kiszélesítésére és céljai propagálására irányult.

Nagy Imre I. r. vádlott megbízásából Gimes Miklós III. r., Jánossi Ferenc VII. r. vádlottársaival együtt Georgijevics jugoszláv követségi elsőtitkárhoz fűződő kapcsolataikat arra használták fel, hogy konspiratív módon átadják neki a jugoszláv vezetők részére Nagy Imre írásait /tényállás A./ fejezet 6. pont./ Résztvett a szervezkedés tagjai között folyt állandó megbeszéléseken, többek között az október 23.-án Losonczy Géza lakásán megtartott tényállás B./ fejezet I. g./ pontjában részletesen leírt megbeszélésen, is.

1956. október 23.-a utáni magatartását illetően tényként csupán az állapítható meg, hogy október 26.-án résztvett Losonczy Géza és Donáth Ferenc második lemondó nyilatkozatának írásbafoglalásában, majd döntő szerepe volt a MÉFB. „kiáltványának” megvitatásában: ő informálta a vitában résztvevő személyeket a szervezkedés álláspontjáról, a készülő „Kormány-nyilatkozatról”, stb.

Ezt követően Nagy Imre és Losonczy Géza „sajtófőnökeként” tevékenykedett, majd társaihoz hasonlóan a jugoszláv követségre kívánt menekülni. Budáról azonban a Duna túlsó oldalára nem tudott átkelni, így a követség egyik beosztottjának lakásán bujkált. Az „Intéző Bizottság” hozzá is eljuttatta a „kérdeéseit” /tényállás B./ fejezet 3./ pont d./ alpont/, melyre azt válaszolta, hogy véleménye szerint fel kellene adniok a harcukat a konszolidáció ellen. Ennek ellenére továbbra sem szakított a szervezkedéssel, bár ezért őt Nagy Imre I. r. vádlott oportunistának, stb. bélyegezte.

II.

A vádlottak közül csupán Nagy Imre I. r. vádlott panaszolt eljárási szabálysértéseket és pedig elsősorban azt kifogásolta, hogy őrizetbevétele 1957. április 14./ után 48 órával mutatták meg csak neki a Legfőbb Ügyész előzetes letartóztatást elrendelő határozatát. Ez a kifogás azonban alaptalan. Az 1957. február 1. napján életbelépett 1957. évi 8. tvr. 11. § /1/ bekezdésével módosított Bp. 99. § /1/ bekezdése értelmében a rendőrség a terheltet 72 óráig tarthatja fogva és ezt követően szükséges őrizetbentartásához az előzetes letartóztatás ügyészi, illetve ügyészi jóváhagyással történt elrendelése. /A törvény e módosítását megelőző szabályozás: az 1954. június 29.-én kihirdetett 1954. évi V. törvény szerint is a nyomozó hatóság által foganatosított őrizetbevétele 24 óra eltelte után 48 órával meghosszabbítható volt és így, e szabályozás szerint is 72 órán túl van feltétlen szükséges a fogvatartáshoz az előzetes letartóztatás elrendelése./

Kifogásolta továbbá, hogy csak a vádiratban, nem pedig a nyomozás megkezdésekor közölték vele kellő pontossággal, hogy mely tevékenységéért vonják őt felelősségre. A Népbírósi Tanács megállapította, hogy a nyomozást elrendelő határozat /Bp. 91. §/ tartalmazza az eljárás megindításának indokait, azoknak a további részleteknek a felderítése, melyeket a vádirat tartalmaz – éppen a nyomozás feladata volt.

Ugyancsak alaptalanul kifogásolta, hogy a nyomozás során nem álltak korlátlanul betekintésre rendelkezésre a bizonyítékok, mert a Bp. 47. § /2/ bekezdése értelmében a nyomozás során a terhelt csupán akkor tekintheti be az ügy iratait, ha az az eljárás sikerét nem veszélyezteti. A Népbírósi Tanács megállapította, hogy e korlátozással a nyomozó hatóság nem élt vissza, ellenkezőleg e terheltnek a nyomozás megfelelő stádiumában korlátlan módot nyújtott az összes iratok tanulmányozására, észrevételek tételére. A vádirat benyújtása után, majd a pótnyomozás befejeztekor sem korlátozták őt az iratok legalaposabb tanulmányozásában. A tanulmányozás közben jegyzeteket készített és a bíróság a tárgyalás során meggyőződött arról, hogy a nyomozati iratokat a vádlott igen alaposan ismeri, azokra megfelelő helyeken hivatkozott is. Így azt a további indítványát is figyelmen kívül kellett hagyni, hogy a tárgyalást abból a célból halassa el a bíróság, mert ő az iratok további tanulmányozását látja szükségesnek. /A Népbírósi Tanács figyelmen kívül hagyta e vádlott meghatalmazott védője nevében előterjesztett valótlan kifogását, hogy a védőnek sem volt elegendő ideje az iratok tanulmányozására és ezért halassa el a bíróság a tárgyalást. – A vádirat kézbesítésekor a vádlott nem kívánt meghatalmazott védőt választani s így az 1958. február 5. és 6.-i tárgyaláson kirendelt védő látja el védelmét. A vádlott ezzel nem volt megelégedve és ezért védelmével meghatalmazott ügyvédet bízott meg, aki az iratokat áttanulmányozta és olyan kéressel a bírósághoz nem fordult, hogy további irattanulmányozását tegyék lehetővé. Már pedig a védő terjeszthet a védenca nevében kéréseket, nyilatkozatokat a bíróság elé, nem pedig fordítva./

Végül a vádlott azt is kifogásolta, hogy a nyomozás során az egyik nyomozótiszt őt megsértette /„disznó”-nak nevezte/. Bár kétségtelen, hogy csupán helyteleníteni lehet a nyomozó hatóság tagjának ilyen magatartását, de abból a tényből, hogy Nagy Imre I. r. vádlott úgy a nyomozás további folyamán, mint az ügyészi kihallgatása során és a bírósági tárgyaláson is ezt követően nem egy kérdésben felháborító módon élt vissza a helyzetével, hogy a terhelt igazmondásra nem kötelezhető – a Népbírói Tanács azt a következtetést kellett, hogy ez utóbbi tényből levonja, hogy ez az eljárási szabálytalanság e vádlottat miben sem gátolta védekezése előterjesztésében.

Ezen túlmenően a Népbírói Tanács a tárgyalást megelőző egész eljárást e szempontból is hivatalból tüzetesen megvizsgálta és azt tapasztalta, hogy az eljárási szabályokat az eljárás e szakaszában is szigorúan betartották. Nagy Imre I. r. vádlott a tárgyalás folyamán kifogást emelt annak zártan lefolytatása ellen is. A Népbírói Tanács viszont a tárgyalás zárt voltához éppen azért kellett, hogy ragaszkodjon, hogy a vádlottak védekezéseiket szabadon terjeszthessék elő, ne befolyásolja őket tényelőadásaikban a tárgyalás nyilvános volta és megvizsgálhasson a bíróság olyan tényeket, államtitkokat is, melyek a tényállás teljességéhez szükségesek voltak, de amelyeknek nyilvános tárgyalása államközi vonatkozásban a közvéleménynek helytelen befolyásolására, a szenvedélyek felizzítására lettek volna alkalmasak.

III.

A Népbírói Tanács összefoglalva az I. fejezetben részletesen megállapított tényállást rögzíti, hogy a Nagy Imre személye körüli politikai erőcsoportosulás, 1955. végén ú.n. „Párton belüli frakcióból” – az „Írói memorandum”-mal kapcsolatos közös akciójuk, Nagy Imre írásban lefektetett politikai nézeteinek terjesztése, ennek alapján Nagy Imre „hívek” toborzása, más nézeteket valló politikai csoportokkal folyt tárgyalásaik a Párt belső problémáinak eldöntésére a pártonkívüli tömegek elé tárása során az államrend aláadására és megdöntésére irányuló szervezkedés jellegét öltötte, mely szervezkedés a befolyását a különböző tömegszervezetekre /Írószövetség, Újságíró Szövetség, stb./, ifjúsági fórumokra /Petőfi-kör, stb./ csoportosulásokra /volt Nékoszisták, stb./ kiterjesztve a fenti céljainak megfelelő mozgalmat hozott létre. – E szervezkedés tagjai, összehangolt és tervszerű destruktív politikai agitáció szellemi befolyása eredményezte, hogy a „Petőfi-kör”, valamint ú.n. „fiókkörei” a szervezkedés egyes tagjainak /Tánczos Gábor, Szilágyi József stb./ közreműködésével 1956. október 23.-ára reakció, sovínista jellegű tüntetést szerveztek. A Szervezkedés többi tagjai is – maguk is saját tevékenységük visszavonhatatlan eredményét látván a tüntetésben Tánczos Gáboron és a „Petőfi-kör” vezetésén keresztül igyekeztek annak irányát megszabni és „élére állni.”

Október 23.-tól november 4.-ig a szervezkedés és a mozgalom legaktívabb tagjai három gócot alakítottak ki és a kezdeti bizonytalankodás és taktikázás után, mikor úgy látták, hogy az ellenforradalmi támadás időbeni széthúzóda-

sa, elaprózódása, a parasztság passzivitása folytán a népi demokráciához hű erők felülkerekedése várható és ezzel megghiúsul az a reményük is, hogy politikai elképzeléseiket az ellenforradalom hullámain viszik diadalra. – 1956. október 28.-án most már ők álltak az ellenforradalom élére, létrehozták fedőszerveiket a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságát és részben ezen keresztül, részben közvetlenül hátbatámadták a Pártot és hihetetlen gyors ütemben a fehérterror vasfüggönye mögött megvalósították azokat a politikai elképzeléseket, /a munkásosztály és Pártja vezetőszerének megszüntetése, a koalíciós kormányzásra való visszatérés, az országnak a szocialista tábor közösségéből való kiszakítása, stb./ melyeket 1955 végén, 1956. elején Nagy Imre írásban lefektetett, a szervezkedés tagjai pedig ezt követően terjesztettek.

Amikor a Szovjetunió testvéri segítségével a kommunisták helyreállították a munkásosztály uralmát, felszámolták az ellenforradalmi erőket – a szervezkedés tagjainak egy része a jugoszláv követség épületeinek területenkivüliségével visszaélve, újabb szervezetet hoztak létre, a Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom néven, harcba szálltak a konszolidáció ellen, útszéli fasiszta hangon uszítottak.

Ennek a szervezkedésnek feje Nagy Imre I. r. vádlott volt, október 23–26.-a között viszont Donáth Ferenc II. r. vádlott biztosította töretlen vonalának továbbvitelét, éppúgy, mint Gimes Miklós III. r. vádlott november 4.-e után tette ugyanezt, Kopácsi Sándor VI. r. vádlott pedig a Budapesti Rendőrfőkapitányságnak az ellenforradalom oldalára, tehát céljaik szolgálatába állásával vált a szervezkedés tevékeny résztvevőjéből kiemelkedők a szervezkedés egészét meghatározó vezetővé. Jánossi Ferenc VII. r. és Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlott szervezői, tevékeny résztvevői voltak ennek a szervezkedésnek. Tildy Zoltán IV. r. vádlott és Maléter Pál V. r. vádlott az ellenforradalom folyamán látva a szervezkedés „sikereit” politikailag egyetértvén vele – csatlakoztak hozzá, illetve V. r. vádlott átállásával az események alakulását döntően befolyásolta.

E tényállás alapján állapította meg a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa a vádlottak bűnösségét. A bűnösség megállapításánál mindenekelőtt abból az 1954–1956 években kialakult Legfelsőbb Bírósági elvi állásfoglalásból indult ki, hogy önmagában azért mert valaki a szocializmus építésének egyes módszereivel nem ért egyet, a szocializmus elvi alapján állva akár tökéletesen helytelen elméleti alapon is egyes módszereket támad – államellenes büntett miatt felelősségre nem vonható. A szocializmus elméletének olyan torz elfajulásáról, mint például a revizionizmus a népbírószági tagjainak meg van a maguk politikai véleménye, de a vádlottak bűnösségét nem azért állapította meg, mert azok revizionisták. A Népbírószági Tanács tehát nem azt vizsgálta e tényállás alapján, hogy a vádlottaknak voltak-e helytelen politikai nézeteik, hogy az egyes politikai gestióik kárhóztatandók voltak-e, hanem kizárólag az általuk létrehozott mozgalom, illetve az ennek magvát képező szervezkedés relációjában. Így vizsgálva tevékenységüket és annak értékelése, szempontjából teljesen közömbös Nagy Imre I. r. vádlott az a folytonosan visszatérő védekezése,

hogy a szervezkedésen, illetve mozgalmon kívülálló /extraneus/ személyek gondatlanságból, tévedésből, megtévesztettségük folytán, politikai hibát követve el, stb. stb., – tehát nem szándékosan, hanem akaratlanul, objektíve előmozdították-e a vádlottak konspirált, előttük nem ismert céljának megvalósulását. Az ilyen magatartások értékelése nem lehet büntetőbíráskodási feladat. Éppen ezért különösen súlylal vizsgálta szinte valamennyi vádlott azt a védekezését, hogy nekik nem volt céljuk, szándékukban a népi demokrácia, a proletárdiktatúra megdöntése, bár elismerik, hogy „objektíve” tevékenységükkel azt aláásták. A Népbírósi Tanács e védekezést mindegyik vádlottnál a tényállásban megcáfoltnak találta, s ezzel kapcsolatban rámutat arra az alapvetően téves felfogásra, melyet a vádlottaktól a védelem is átvett, mintha az 1946. évi VII. tv. 1. §-a csupán a horthyfasizmus restaurálásával szemben kívánta volna a fennálló társadalmi rendünket védeni. Ez tökéletesen téves felfogása a törvénynek. A törvény szövege sem hagy kétséget aziránt, hogy e védelem minden olyan támadással szemben kell, hogy érvényesüljön, mely az államrendet aláásni, megdönteni igyekszik. Aki pedig az államrend osztálytartalmában kíván alapvető változtatásokat – az nem hivatkozhat „jóhiszeműsége”re”. Egyes vádlottaknál inkább az a kérdés merül fel, hogy aki államellenes szervezkedéshez csatlakozva maga és társainak kollektív tevékenysége folytán lépésről-lépésre egyre mélyebben merül el a fertőbe – az ilyen elkövetőnél enyhítő körülményként értékelhető-e, hogy bűnös tevékenysége kezdetén nem látta át az ingoványos út egészét. Ez azonban nem a bűnösség megállapításának, hanem az eset körülményeihez képest a büntetés kiszabásának a kérdése és legfeljebb csupán ott értékelhető.

Mindezek a megfontolások arra az eredményre vezettek, hogy a Népbírósi Tanács valamennyi vádlott bűnösségét – büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok nem merülven fel – megállapította és bűncselekményeiket a következőképpen minősítette:

Nagy Imre I. r. vádlott cselekményeinek a BHÖ. 1. pont /1/ bekezdése szerinti szervezkedés vezetése büntetteként való minősítése csupán annyiban szorul indokolásra, hogy egyes rész-cselekményei ugyanezen törvényhely szerinti kezdeményezésként, mozgalom kezdeményezésekként és vezetésekként, a varsói egyezményből való kilépés, a semlegesség deklarálása, a november 4.-i rádiónyilatkozata pedig ugyanezen törvényhely szerinti az államrend megdöntésére irányuló cselekményként is értékelhető lenne. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében azonban az államrend egysége kizárja ezek halmazai megállapítását. Mégis külön büntető jogi értékelést igényeltek ez utóbbi cselekményei a Magyar Népköztársaság külső biztonsága, mint jogvédte érdek vonatkozásában, mert külhatalmakkal érintkezésbe bocsátkozván azokat nemcsak kényszerintézkedésre bírni törekedett, de felidézte annak közvetlen veszélyét is. Ezért a Népbírósi Tanács e cselekményét a BHÖ. 35. pont /1/ bekezdése szerinti hazárulás büntetteként is minősítette. Donáth Ferenc II. r. vádlott október 24.-e és 26.-a között az időközben elhunyt Losonczy Gézával együttesen folytatott

tevékenysége úgy a szervezkedésükre, mint a szóbanforgó mozgalomra olyan meghatározó jellegű, az egész szervezkedés sorára kiható jelentőségű volt, minek folytán az állandó bírói gyakorlat értelmében A BHÖ. 1. pont /1/ bekezdése szerint szervezkedés vezetése büntettként kellett bűncselekményét minősíteni és ezen belül nyert értékelést az ezt megelőző, valamint ezt követő tevékeny részvétele is.

Gimes Miklós III. r. vádlott bűnös magatartásának november 13.-át követő része a szervezkedés egészének további folyamát meghatározó illegális tevékenysége emeli bűncselekményét a BHÖ. 1. pont /1/ bekezdése szerinti szervezkedés vezetése büntettévé, amivel a Népbírói Tanács nem az előző tevékenységének tárgyi súlyát kívánja elbagatelizálni, hiszen különösen 1956. október 23.-át megelőző magatartása is súrolta e büntett fogalmát.

Tildy Zoltán IV. r. vádlott felismerve e szervezkedés által létrehozott mozgalom államellenes célkitűzéseit és hogy ez az ő politikai elképzeléseivel egyezik, – tevékenységével felzárkózott ahhoz, s ezért a bűnös magatartását a népbírói tanács a BHÖ. 1. pont /2/ bekezdés szerinti mozgalom előmozdításával elkövetett büntettként minősítette.

Maléter Pál V. r. vádlott azzal a tényével, hogy bejelentette, hogy nem hajlandó a továbbiakban a Honvédelmi Miniszter parancsát végrehajtani – a KTBTk. 29. §-ra szerinti zendülés büntettét – parancsnoki, vezetői minőségben, tehát a 30. § /2/ bekezdése szerint követte el. A vádlott ezzel és e bejelentésnek megfelelő magatartásával a munkásosztály uralmát és az azt oltalmazó fegyveres erőket támadta hátba, ebben az irányban katonai műveletekre adott ki parancsokat, amiket végre is hajtottak. A vádlottnak ez a magatartása nem csupán csatlakozás a szóbanforgó szervezkedéshez, de az egész ellenforradalom – mint történelmi folyamat – továbbfolyására döntő meghatározó jellegű volt, s ezért helyesen a BHÖ. 1. pont /1/ bekezdése szerinti államrend megdöntésére irányuló cselekménnyel elkövetett büntettként kellett minősíteni. A Népbírói Tanács nem állapította meg viszont e vádlott bűnösségét a vád szerinti kémkedés büntettében, mert bár lényegében e cselekményre vonatkozó gyanú – miként a tényállási részt tartalmazza – beigazolódott, e bűnös magatartása szerves része az államrend megdöntésére irányuló cselekményének és lényegét tekintve nem is az állam külső biztonsága, mint jogvédelem érdek ellen irányult. Ennek megfelelően – minthogy csupán a vád jogi minősítését nem fogadta el a bíróság – e vonatkozásban sem volt helye felmentő rendelkezés hozatalának.

Kopácsi Sándor VI. r. vádlott, mint a Budapesti Főkapitányság vezetője – e besztásánál fogva, olyan kulcspozíciót töltött be, az államrend elleni szervezkedés szempontjából, ami a szervezkedés kollektív tevékenységébe beilleszkedésének tényét az egész szervezkedés menetére döntő, meghatározó jellegűvé tette különösen – mint ez esetben is – fegyveres felkelés esetén. Tevékenysége tehát a BHÖ. 1. pont /1/ bekezdése szerinti szervezkedés vezetése büntettének minősül, egyben azonban, minthogy e magatartása magában foglalta a szol-

gálati renddel nyílt szembehelyezkedését is, tehát ettől elkülönülő jogvédte érdek – a fegyveres testületek katonai fegyelme – is sérelmet szenvedett, így a KTBTK. 29. §-ba ütköző és 30. § /2/ bekezdése szerint minősülő vezetőként elkövetett zendülés büntetettét is megvalósította.

Jánossi Ferenc VII. r. és Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlottak bűncselekményeinek a BHÖ. 1. pont /2/ bekezdés szerinti szervezkedésben tevékeny részvétellel elkövetett büntettként való minősítése külön indoklásra nem szorul.

IV.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa ezt a bíróságot, a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsát azért hozta létre, hogy az ellenforradalmi büntettek, az államrendje és a közbiztonság ellen elkövetett büntettek miatt indított bűnügyekben a dolgozó nép érdekeinek megfelelő egységes ítélezést biztosítsa. E bűnügyben is tehát a vádlottak bűncselekményeier a büntetések mértékét a dolgozó nép védelme, a munkásosztály alapvető érdekei, az a hallatlan szenvedés és pusztítás, melyet a szervezkedés hazánkra zúdított és az a háborús veszély, melybe az egész emberiséget sodorta, – szabták meg. Ennek a szervezkedésnek súlyát továbbá az is meghatározza, hogy a vádlottak osztályárulása nélkül az osztályellenség, az imperialista ügynökök soha, semmilyen körülmények között nem érhetek volna el olyan átmeneti sikereket, mint az 1956. októberi ellenforradalomban történt. Ennek az osztályárulásnak a súlyát viszont miben sem csökkenti az előző korszak kommunista vezetőinek a ténylegesen elkövetett súlyos hibái, mert e hibák elleni fellépést a szervezkedés csak ürügyül használta fel, tényleges célkitűzéseiket nem a hibák kijavitása, hanem a tényállás A./ fejezet 2./ pontjában írottak tartalmazzák. Végül nem téveszthette szem elől sem az egyéb ellenforradalmi cselekmények tekintetében hozott ítéletek mértékét, sem az egyes vádlottak személyi társadalomveszélyességét és hogy magatartásuk megváltoztatására milyen büntetés alkalmas. Így sokoldalú elemzés eredményeként a Népbírószági Tanács a következő megállapításra jutott:

Nagy Imre I. r. vádlott bűnös magatartásán vörös fonalként végig húzódó konok megátalkodottsága, kétszínű álnoksága és becsvágyból fakadó olthatatlan gyűlölete kizárta annak lehetőségét, hogy 40 éves munkásmozgalmi múltját, mindazokat az érdemeket, melyeket élete folyamán szerzett, idős, beteg állapotát, olyan súllyal vegye figyelembe a Népbírószági Tanács, melynek alapján hazaárulása és osztályárulása tárgyi súlyának megfelelő a BHÖ. 11. pont /1/ bekezdés 1. fordulata szerinti legsúlyosabb büntetéstől eltekinthetett volna.

Ezzel szemben Donáth Ferenc II. r. vádlottnak október 23.-a előtti bűnös magatartásában társaival szemben megnyilvánuló fékező hatása, az a tény, hogy az elmúlt időszak hibáinak következtében ért súlyos és alaptalan sérelem motíválta cselekményei elkövetésében, őszinte, feltáró jellegű és mély megbánást tanúsító beismerése lehetővé tette, hogy betegségére is figyelemmel ne bűncselekménye tárgyi súlya szerint, hanem annál lényegesen enyhébb a BHÖ.

11. pont /1/ bekezdés 3. fordulata szerinti büntetési tétel középértékét meghaladó tartamban szabja ki a Népbírószági Tanács szabadságvesztés büntetését.

Gimes Miklós III. r. vádlott bűnös magatartásában olyan megátalkodottságot tanúsított, hogy – akkor fokozta bűnös tevékenységét maximálisan, amikor már addigi magatartásának szörnyű következményeit lemérhette, sőt világosan látta is. – E vádlott ekkor nemcsak megtagadta addig vallott elveit, de a szerkesztésében megjelent „Október 23.” c. illegális szennyiratban útszéli, fasiszta hangnemben támadta azokat, akik a rend helyreállításáért küzdöttek, akadályozta a termelőmunka beindítását, a proletárdiktatúra rendjének konszolidálását. E megátalkodottsággal szemben hangoztatott megbánása nem volt őszinte, s a Népbírószági Tanács nem talált alapot arra, hogy bűncselekménye tárgyi súlyának megfelelő a BHÖ. 11. pont /1/ bekezdés 1. fordulata szerinti legsúlyosabb büntetést enyhítse.

Tildy Zoltán IV. r. vádlott őszinte, megbánást mutató, töredelmes beismerését, azt a tényt, hogy szinte belesodródott kezdetben az eseményekbe, amikben azután igen tudatosan vett részt, előző érdemei, az elszenvedett sérelmei, idős, beteg állapotát, nagy súllyal figyelembevétel nem cselekményének tárgyi súlya szerint, hanem annál lényegesen enyhébb, a BHÖ. 11. pont /2/ bekezdés szerinti büntetési tétel alsóhatárát megközelítő tartamban szabta ki szabadságvesztés büntetését.

Maléter Pál V. r. vádlott a munkásosztály és államának belé helyezett szinte korlátlan bizalmával, magas katonai beosztásával visszaélve, esküjét megszegve fordult szembe a proletáriátus diktatúrájával. Népi demokráciánk védelme megkövetelte, a BHÖ. 11. pont /1/ bekezdés 1. fordulata, illetve a KBTBK.

30. § /2/ bekezdése szerinti legsúlyosabb büntetés kiszabását, s ez sem családi állapota, sem azon tény alapján nem volt enyhíthető, hogy a tárgyalás utolsó szakaszában ráébredt bűnös magatartásának súlyára és megbánta azt.

Kopácsi Sándor VI. r. vádlottnak az egész bűnügyi eljárás alatt tanúsított őszinte, feltáró jellegű, mély megbánást mutató beismerése, az a tény, hogy huzamos időn keresztül a szervezkedésbe szinte behálózták olyan személyek, akikre mint kommunistákra felnézett, – osztályárulásának és esküszegésének tárgyi súlyát ugyan nem csökkentti, de módot adtak a Népbírószági Tanácsnak, hogy a KBTBK. 30. § /2/ bekezdés szerinti legsúlyosabb büntetéstől eltekintsen és a BTÁ. 51. §. /2/ bekezdés a./ pontjának alkalmazásával a BHÖ 11. pont /1/ bekezdés 2. fordulata szerinti határozatlan tartamú szabadságvesztés büntetést szabjon ki vele szemben.

Jánossi Ferenc VII. r. vádlottnál azt a tényt, hogy családi kapcsolatai nagymértékben befolyásolták bűncselekménye elkövetésében, úgy nála, mint Vásárhelyi Miklós VIII. r. vádlottnál őszinte, feltáró jellegű s megbánást mutató beismerését, családi állapotukat s mindkettő betegségét oly súllyal vette figyelembe a Népbírószági Tanács, hogy a BHÖ. 11. pont /2/ bekezdés szerinti büntetési tétel

középmértékénél lényegesen enyhébb, illetve törvényi minimumnak megfelelő szabadságvesztés büntetést elegendőnek remélte megnevelésükre.

A vádlottak bűncselekményük folytán méltatlanná váltak a BTÁ. módosított 40.§. /2/ bekezdés a. – d./ pontjaiban felsorolt jogok gyakorlására, ezért a Népbírószági Tanács II., IV., VI–VIII., rendű vádlottakat a BTÁ. módosított 41.§. /1/ bekezdése értelmében a rendelkező rész szerinti tartamra gyakorlásuktól eltiltotta.

V. és VI. r. vádlottat ezenkívül a KTBTK. 13.§. /1/ bekezdés 1 és 4. pontjában meghatározott különleges mellékbüntetéssel is kellett súlytani. Végül a BHÖ. 11. pont /5/ bekezdése értelmében I.–VII r. vádlottakkal szemben a teljes vagyonek Kobzás , VIII. r. vádlottal szemben a részleges vagyonek Kobzás volt alkalmazandó, ez utóbbi vádlottnál családi állapotára is figyelemmel.

Budapest, 1958. évi június hó 15. napján.

Dr. Vida Ferenc s.k. a tanács elnöke, Lakatos Péterné s. k. népbíró, Sulyán György s.k. népbíró, Fehér Kálmán s.k. népbíró, Bíró Mihály s.k. népbíró.

Végzés.

Ezen ítélet ellen a Bp. 187. § /1/ bekezdése értelmében fellebbezésnek helye nincs. Jogerős és valamennyi vádlott börtönfőbüntetése, valamint mellékbüntetések végrehajthatók.

Budapest, 1958. évi június hó 15. napján.

Dr. Vida Ferenc s.k. a tanács elnöke.

TB. NB. 003/1958-19. szám.

Végzés.

A fenti jogerős ítéletnek Nagy Imre I. r., Gimes Miklós III. r. és Maléter Pál V. r. vádlott halál főbüntetése is végrehajtható.

Budapest, 1958. évi június hó 15. napján

Dr. Vida Ferenc s.k. a tanács elnöke.

A kiadmány hitelül:
shiv. tisztv.

Nagy Imre válasza a kegyelemre vonatkozó kérdésre
1958. június 15.

ELNÖK: A Legfelső Bíróság Népbírószági Tanácsa Nagy Imre és társai bűnygyében a tárgyalást folytatjuk. Számbaveszem a megjelenteket. Vádlottak megjelentek. Védők valamennyien jelen vannak.

Kihirdetem a Legfelső Bíróság Népbírószági Tanácsának ítéletét a Népköztársaság nevében.

Nagy Imre elsőrendű vádlott, aki 1896-ban, Kaposváron született, apja Nagy József, anyja Szabó Rozália, nős Égető Máriával, egy felnőtt gyermeke van, egyetemi tanár, havi jövedelme 3.600 Ft nyugdíj, vagyontalan, büntetlen előéletű, magyar állampolgár, budapesti Orsó utca 43. szám alatti lakos, bűnös a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésében elkövetett bűntettben, valamint hazaárulás bűntettében, és ezért őt a Népbírószági Tanács halálra, valamint teljes vagyonekobzásra ítéli.

/Az elnök ismerteti a további vádlottak ítéletét, majd az ítéletek indoklását./

Lényegében ez a Népbírószági Tanács ítéletének rövid összefoglalója. Nagy Imre, kegyelmet kér-e?

NAGY IMRE: Engedje meg az igen tisztelt Népbírószági Tanács, pár szóval indokoljam a kegyelmi kérdéssel kapcsolatos álláspontomat.

A halálos ítéletet, amelyet rám az igen tisztelt Népbírószági Tanács kiírt, én a magam részéről igazságtalannak tartom, indoklását nem tartom megalapozottnak és ezért a magam részéről, bár tudom azt, hogy fellebbezésnek helye nincs, elfogadni nem tudom. Egyetlen vígaszom ebben a helyzetben az a meggyőződés, hogy előbb, vagy utóbb a magyar nép és a nemzetközi munkásosztály majd felment azok alól a súlyos vádak alól, amelyeknek súlyát most nekem kell viselnem, amelynek következményeként nekem életemet kell áldoznom, de amelyeket nekem vállalnom kell. Úgy érzem, eljön az idő, amikor ezekben a kérdésekben, nyugodtabb légkörben, világosabb látókörral, a tények jobb ismerete alapján igazságot lehet szolgáltatni az én ügyemben is. Úgy érzem, súlyos tévedés, bírósági tévedés áldozata vagyok.

Kegyelmet nem kérek.

ELNÖK: Megértettem.